

**“Voi, isä!”: Isyyskulttuuri lastenkirjallisuudessa vuosina
1980 ja 2009**

Henna Häkkilä ja Sanna Kaukinen

Varhaiskasvatustieteen kandidaatintutkielma

Kevätlukukausi 2016

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Häkkilä, Henna & Kaukinen, Sanna. 2016. "Voi, isä!": Isyyskulttuuri lastenkirjallisuudessa vuosina 1980 ja 2009. Varhaiskasvatustieteen kandidaatin-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 57 sivua.

Tutkimuksemme käsittelee isyyskulttuuria ja sen mahdollista muutosta lasten kuvakirjoissa vuosina 1980 ja 2009. Tarkoituksena on verrata isyyskulttuurin muutoksen teoriaa kuvakirjoissa esiintyviin ilmiöihin, kuten isyyskuviin ja maskuliinisuuksien piirteisiin. Tutkimus nostaa esille isyyden moninaisuuden ja kiinnittää huomiota itsestäänselvyyksiin, joita yhteiskuntamme ylläpitää isyydestä.

Tutkimuksemme on laadullista tutkimusta, jossa tulkinnanvarainen havainnointi ja tutkijoiden henkilökohtaiset näkemykset korostuvat. Valitsimme Tampereen lastenkirjainstituutin Vuoden kirjat -luetteloista yhteensä kymmenen lasten kuvakirjaa, joita analysoimme perusteellisesti tyypitellen isähahmot kahdeksaan eri kategoriaan. Tämän avulla jaottelimme kuvakirjojen väliset erot ja yhtäläisyydet vuosien mukaan. Lähestyimme aineistoa teorialähtöisesti eli vertasimme isyyskulttuurin muutosteoriaa kuvakirjoissa esiintyvään isyyteen lastenkirjallisuuden kontekstissa. Käsitelimme tutkimuksemme aineistoa hyödyntäen sisällönanalyysia ja visuaalista analyysia.

Tulokset tukivat isyyskulttuurin muutoksen teoriaa, sillä isyyskulttuurin muutosta voidaan luonnehtia vanhojen ja uusien isyyden mallien muokkaantumiseksi yhteen. Perinteiset mallit linkittyvät vanhojen kanssa yhteen täydentyen ja kasvaen vastaamaan yhteiskunnasssa vallitsevia ideologioita. Uudenlainen isyys onkin hyvin monitulkintainen ja laaja-alainen käsite, johon mahtuu monenlaisia isyyden ja maskuliinisuuden malleja.

Avainsanat: isyyskulttuuri, lastenkirjallisuus, isyys, maskuliinisuus

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LASTENKIRJALLISUUS	3
	2.1 Lastenkirjallisuus käsitteenä	3
	2.2 Lastenkirjallisuuden merkitys lapsille	8
	2.3 Kuvakirjat.....	10
3	ISYYS	12
	3.1 Isyys käsitteenä	12
	3.2 Maskuliinisuus isyyden muutoksen rakentaja	13
	3.3 Isyyskulttuurin muutos ja uudenlainen isyys	16
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	21
	5.2 Aineistonkeruu	24
	5.3 Aineiston analyysi	25
	5.4 Eettiset ratkaisut.....	28
6	TULOKSET	30
	6.1 Tutkimukseen valitut kirjat	30
	6.2 Isäkategorioiden vuodelle 1980 ja 2009 lasten kuvakirjoissa	33
	6.2.1 Vuoden 1980 isäkategorioiden	34
	6.2.2 Vuoden 2009 isäkategorioiden	36
	6.3 Isien maskuliinisuus lasten kuvakirjoissa	39
	6.4 Isähahmojen erot ja yhtäläisyydet	40
7	POHDINTA	44
	7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	44
	7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet	49
	LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

Isyys ja isyyden muutos ovat saaneet paljon huomiota ajankohtaisissa sekä kansainvälisissä keskusteluissa. Isyyden korostaminen näkyy kaikkialla niin sosiaalisen median otsikoissa muun muassa ”isävartaloiden” ja ”isyyspakkauksien” muodossa kuin myös katukuvassa isänä, joka osallistuu aktiivisesti lapsen arkeen esimerkiksi harrastaen painia tai käyden puistoissa ja satutunneilla yhdessä lapsen kanssa. Lisäksi isyyden ja mieheyden uudet tutkimussuuntaukset ovat siivittäneet yhteiskunnallista keskustelua ja isän osallisuuden painottamista. Isyyskeskustelulla tai isyyskulttuurilla ei kuitenkaan ole pitkää historiaa, kuten esimerkiksi äitiyden keskusteluilla (Huttunen 2001, 149).

Tutkimuksellamme haluamme nostaa esille isyyden moninaisuuden ja kiinnittää huomiota isyyttä koskeviin itsestäänselvyksiin. Nykypäivän isyyttä voidaan tarkastella eri näkökulmien kautta. Isää voidaan määritellä esimerkiksi suhteessa äitiin, maskuliinisuuteen, hoivaan tai tasa-arvoon (Vuori 2004, 30). Näemme isyyden tässä tutkimuksessa historiallisena, sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä (ks. Kolehmainen & Aalto 2004, 13). Isyyttä voidaan tarkastella eri aikakausien saatossa painottaen joko sen muutosta tai muuttumattomuutta. Isän ja lapsen sosiaalinen vuorovaikutus puolestaan vaikuttavat isyyden näkemiseen ilmiönä ja sen erilaisiin painotuksiin. Lisäksi kulttuuristen tekijöiden, kuten arvojen ja asenteiden, kautta voidaan pohtia, millaiset ominaisuudet määrittävät isyyttä.

Tärkeää on huomioida, että isyyden tavoin tutkimuksessa käyttämämme käsitteet, kuten lastenkirjallisuus, maskuliinisuus, lapsi ja lapsuus ovat yhteiskunnallisesti rakentuvia konstruktioita, jotka kehittyvät ja muokkaantuvat yhteiskunnan muuttuessa. Tutkimuksemme valottaa isyyden muutosprosessia tuoden esille sen yhteiskunnallisesti rakentuvia tekijöitä, kuten esimerkiksi mieheyttä ja maskuliinisuutta. Tämän takia isyyden muuttumista on vaikea havainnollistaa ja paikantaa arkisessa elämässä, sillä pidemmällä aikavälillä muutos jää huomaamattomaksi. Syvällisempi ja tarkempi huomion kohdistaminen johonkin tiettyyn osa-alueeseen, kuten tässä tutkimuksessa lasten kuva-

kirjojen isyyshahmoihin, nostaa esille nämä muuttuneet yksityiskohdat ja vahvistaa muutosta tapahtuneen.

Perinteisesti vanhemmuudessa on korostettu äidin roolia, ja äidillä on ollut päävastuu lasten- ja kodinhoidosta (Vuori 2004, 41–43). Jo 1980-luvulla tutkimukset osoittivat miesten osallistuvan enemmän kotitöihin ja kantavan enemmän vastuuta lastenhoidosta kuin aikaisemmin. Isälle vanhempana on auennut uudenlaisia mahdollisuuksia tunnustella ja kehittää syvällisempää tunteiden kokemista ja näyttämistä. (Kimmel 1988, 9.) Tämä mahdollistaa isän ja lapsen lämpimän ja tunneilmaisultaan sallivamman vuorovaikutuksen.

Nykypäivänä vanhemmuuden koetaan kuuluvan molemmille vanhemmille. Vanhemmuuden tasa-arvomallissa korostetaan vanhempien tasa-arvoista vastuuta ja painotetaan molempien vanhempien osallisuutta kiinnittämättä huomiota vanhempien sukupuoleen. (Vuori 2004, 38.) Tutkimuksemme tarkoituksena on nostaa esille lasten kuvakirjallisuuden tuottamaa kuvaa isyydestä. Tutkimus on merkittävä, sillä tutkimus auttaa luomaan hyvää pohjaa sille, että vanhemmat kuvattaisiin myös lastenkirjallisuudessa tasa-arvoisesti.

2 LASTENKIRJALLISUUS

Tässä luvussa tuomme esille erilaisia käsityksiä lastenkirjallisuuden määritelmästä. Seuraavaksi erittelemme, mikä merkitys lastenkirjallisuudella on lapsille. Lopuksi määrittelemme kuvakirjan käsitettä.

2.1 Lastenkirjallisuus käsitteenä

Ennen lastenkirjallisuuden määrittelyä on hyvä tarkastella lasta ja kirjallisuutta erillisinä käsitteinä. Niiden määrittely ei ole helppoa ja tästä syystä lastenkirjallisuus onkin moninainen ja vielä hyvin uusi käsite. Lastenkirjallisuudelle ei löydy vain yhtä suoraa määritelmää. Nodelman & Reimer (2003, 14) väittävät, että ymmärtääkseen lastenkirjallisuutta pitää sitä olla myös lukenut itse. Oma kokemus ja tietämys asiasta avaavat lastenkirjallisuutta aikuiselle selkeämmin. Lastenkirjallisuuden tuntemuksen myötä kirjoihin on helpompi saada samaisutumispintaa ja niitä osataan tarkastella monipuolisesti eri näkökulmista.

Lapsen määritelmästä on myös paljon erilaisia näkemyksiä. Suomessa lapsena pidetään henkilöä, joka ei ole vielä iältään 18-vuotias (Mustola 2014, 9). Lapsiksi siis lasketaan yksilöt, jotka eivät ole päässeet täysi-ikäisyyden kynnykselle. Nodelmanin & Reimerin (2003, 87) mukaan lapset omaavat rajallisemman tietämyksen kuin aikuiset, sillä lasten ymmärrys on vielä ikäänsä nähden vähäisempää kuin täysi-ikäisillä. Lapset ovat luonnostaan viattomia ja helppouksisia ja heidän perusluonteensa nähdään kilttinä ja hyvänä, mutta myös villinä. Lapset näyttävät enemmän tunteita ja kokevat ne vahvemmin kuin aikuiset. Lisäksi lapsilla on uskomaton kyky käyttää mielikuvitustaan. (Nodelman & Reimer 2003, 87.)

Lapsuus puolestaan on sosiaalinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö, joka vaihtelee ja muuttuu historiallisen aikakautensa mukaisesti sisältäen "omat yhteiskunnalliset ehtonsa, tuottajansa ja kehitysprosessinsa" (Alanen

2009; 19, 21). Tätä voidaan tarkastella esimerkiksi isovanhempiemme, vanhempiemme ja omien lapsuuskokemuksiemme näkökulmasta. Ajat ovat muuttuneet ja muuttuvat myös edelleen. Meidän lapsuutemme on varmasti erilainen kuin nykypäivänä tai tulevaisuuden lapsuudessa. Lapset ovat myös sosiaalisia toimijoita ja osallistujia, jotka antavat ja saavat oman osuutensa tässä yhteiskuntaelämässä rakentaen myös itse omaa lapsuuttaan (Alanen 2009, 22–23).

Kirjallisuus on muuttuva käsite, jota ei voi yksiselitteisesti määrittää (Steinby 2013, 16). Steinbyn (2013, 15) mukaan kirjallisuuteen liitetään usein eri osa-alueita, joihin kuuluvat muun muassa romaanit, novellit, runot ja näytelmät. Kirjallisuudella viitataan yleensä kirjoitettuihin teksteihin, vaikkakin kaikki maailman tekstit, kuten esimerkiksi sähköpostiviestit tai kirjalliset lomakkeet, eivät sisälly käsitteeseen. Eikä kirjallisuus aina välttämättä ole kirjallista; sanalaskut, suulliset tarinat tai teatteriesitys voivat omalta osaltaan olla kirjallisuutta. (Steinby 2013, 15.) Kirjallisuus voidaan myös käsittää sanataiteena (Steinby 2013, 25). Kaikki tietävät yleensä, mitä kirjallisuudella ja lastenkirjallisuudella tarkoitetaan, mutta tarkastellessa niitä tarkemmin määrittely onkin vaikeaa.

Lastenkirjallisuus ei ole tarkoitettu vain lapsille, vaan kaikenikäisille niin vauvasta vaariin. Lapset lukevat muutakin kuin lastenkirjallisuutta, joten raja on häilyvä, milloin puhutaan tai ei puhuta lastenkirjallisuudesta. (Mustola 2014, 15.) Lastenkirjallisuuden voidaan ajatella kohdistuvan tiettyyn ikäryhmään ja lukijakuntaan, mutta samalla se pystyy ylittämään ikäryhmien tai sukupolvien välisiä rajoja. Lastenkirjallisuus ei suoranaisesti sulaudu mihinkään tiettyyn kategoriaan tai kulttuuriseen kontekstiin (Hunt 2001, 1). Se on kuitenkin osa kaikkea tuotettua kirjallisuutta ja kulttuurista pääomaa, jota ihmiset käyttävät ja hyödyntävät. Lastenkirjallisuuden voidaan ajatella siis olevan kaikkea lapsille tuotettua kirjallisuutta, joka viihdyttää ja tutustuttaa lapsen lastenkirjallisuuden kulttuuriin (Hunt 2001, 3).

Lastenkirjallisuutta on ollut kautta aikojen ja lastenkirjojen määrä vain lisääntyy. Lastenkirjallisuuden teokset ovat yleensä pitkäikäisiä (Hunt 2001, 9). Vanhat tarinat elävät edelleen lasten ja aikuisten keskuudessa eli ne ovat ajattomia, mitkä jatkavat kulkuaan sukupolvelta toiselle uusien syntyessä niiden

rinnalle. Lastenkirjallisuus näyttää enemmän kuin kertoo eli se pitää sisällään paljon enemmän kuin mitä se ulospäin tuottaa (Nodelman 2008, 243). Lastenkirjallisuuden teokset eivät ole pelkkää huvia lapselle, vaan ne pitävät sisällään paljon, mistä myös aikuiset voivat oppia jotain. Lastenkirjoissa käsitellään samoja asioita kuin aikuisten kirjallisuudessa, mutta hieman eri menetelmin.

Lastenkirjallisuuden voidaan ajatella olevan ”tekstejä lapsille”. Lapsille tarkoitettut tekstit ovat usein rajoitettu tai rajoittavia ja niiden on oletettu omaksuman kirjoitettuja ja suullisia muotoja sekä sisältävän esimerkiksi kansantarinoita, satuja ja legendoja kuin myös kuvitettua tekstiä ja kuvakirjoja. (Hunt 2001, 3.) Esimerkiksi Grimmin sadut ovat olleet kovassa suosiossa lastenkin keskuudessa, vaikka ne olivat hyvin raakoja alunperin. Lastenkirjojen parissa ollaankin usein tarkempia niiden sisällöstä ja ulkoasusta. Lastenkirjallisuuden määrittäminen ja kategorisoinnin selvittäminen on monitulkintaista (Mustola 2014, 10).

Määrittelemme lastenkirjallisuuden tässä tutkimuksessa kirjallisuudeksi, joka on tarkoitettu lasten luettavaksi. Lastenkirjallisuudella tarkoitetaan kaikkea sitä kirjallisuutta, jota on kirjoitettu ja kuvitettu lapsille. Se voi olla pelkästään kuvitettua tai sisältää sekä kuvia että tekstiä. Määritelmä on hieman samantapainen kuin Nodelmanin (2008, 242) ajatus siitä, että lastenkirjallisuus on erityisesti lapsiyleisölle suunniteltua kirjallisuutta, jonka taustalla on aikuisten olettamukset ja tiedot lapsista. Aikuiset hyödyntävät tietämystään lapsista ja pyrkivät tarjoamaan heille sopivaa kirjallisuutta heille sopivalla tavalla.

Lastenkirjoilla on oma lukijakuntansa ja tarkoituksensa, kuten myös aikuisten kirjoilla (Hunt 2005, 2). Hunt (2005, 3) mainitsee, että lastenkirjallisuus voi olla oma osa-alueensa tai sitä voidaan pitää välietappina aikuisten kirjallisuuden tai niin sanottuun ”parempaan” kirjallisuuteen. Nodelman (2008, 142) on sitä mieltä, että lastenkirjallisuus on kuin aikuisten kirjallisuus, mutta se on esitetty yksinkertaisemmassa muodossa. Lastenkirjallisuus ottaa huomioon lukijakunnan iän ja kehitystason, mutta ei siltikään ole millään tavalla vähäarvoisempi, vaikka onkin selkeämmin toteutettu ja pelkistetympi.

Useimmiten lastenkirjallisuuden oletetaan kohdistuvan hyvin pieniin lapsiin (Nodelman & Reimer 2003, 299). Tässäkin tutkimuksessa valitut kuvakirjat ovat selvästi tarkoitettu pienemmille lapsille kuin esimerkiksi teini-ikäisille nuorille, vaikka kaikenikäiset niitä voivat lukea. Toisaalta esimerkiksi Walt Disneyn tarinat eivät suoraan ole lapsille tarkoitettuja, sillä tarinoiden ongelmat ovat niin sanottuja ”aikuisten ongelmia” tai vähintäänkin aikuisiin kohdistuvia, vaikka ne ovat hyvin suosittuja lasten keskuudessa. (Hunt 2001, 4). Näkemyksiä on erilaisia, mutta kirjat ovat olemassa, jotta lapset esimerkiksi oppivat niiden avulla erilaisia asioita, saavat uusia kokemuksia ja viihdyttävät itseään. Lastenkirjallisuudella on myös vaikutusta lapsen kehitykseen ja oppimiseen, sillä kirjat kulkevat lasten kasvun mukana.

Lastenkirjallisuus on kuitenkin aikuisten kontrollin alaista, sillä aikuiset vaikuttavat paljolti siihen, millaista lastenkirjallisuutta lapsille tuotetaan, minäkalaisia sisältöjä niihin valitaan ja mitä kirjoja lapsille ylipäätänsä tarjotaan ja luetaan (Mustola 2014, 16). Lastenkirjallisuus on aikuisten kirjoittamaa ja se heijastaa aikuisten ajatuksia siitä, millaisia lapset heidän mielestään ovat ja mistä he luulevat lasten pitävän (Nodelman 2008, 151). Tämän myötä suurin osa lapsille tarkoitetuista kirjoista, tuotteista ja leluista ovat aikuisten tuottamia, jolloin lapsen ääni jää vähemmälle huomiolle. Todettakoon siis, että lastenkirjallisuus on ollut ja tulee olemaan aikuisten kontrollissa vielä pitkään (Hunt 2001, 258).

Pitkän perinteen mukaan lastenkirjojen on yleensä toivottu olevan opettavaisia ja sisältävän moraalisia sisältöalueita eli lastenkirjallisuus on ollut hyvin aikuislähtöistä, joka kuitenkin koskettaa lapsuutta ja lasta jollain tapaa (Hunt 2001, 5). Vielä nykypäivänäkin osittain ajatellaan lastenkirjallisuuden tarkoituksena olevan asioiden opettamisen lapsille (Nodelman 2008, 157). Tämän myötä lastenkirjojen sisältö ja ulkoasu noudattavat tietynlaista kaavaa ja omaavat samantapaisia piirteitä.

Nodelman & Reimer (2003, 86) ovat listanneet erilaisia olettamuksia lastenkirjallisuudesta. Listauksen mukaan lastenkirjojen tulisi sisältää yksinkertaisia tekstejä, värikkäitä kuvia ja onnellisia loppuja. Heidän mukaansa lapset pitävät tarinoista ja saduista, joihin lasten on mahdollista samaistua omien koke-

mustensa kautta ja jotka sisältävät positiivisia roolimalleja ja tekevät lapsille oppimisesta hauskaa kirjojen avulla. Kirjat eivät saisi heidän mielestään olla liian pelottavia tai opettaa sellaisia "pahoja" asioita, joita lapset saattaisivat matkia. Lastenkirjallisuudessa on yleensä huomioitu lukijan ikä sekä mieltymykset ja kiinnostuksen kohteet. Lastenkirjallisuudessa oletetaan yleensä, että lukija, kuten esimerkiksi lapsi, omaa jonkinlaista tietämystä kirjallisuudesta ja elämästä ylipäättänsä lukiessaan kirjoja. (Nodelman & Reimer 2003, 17.)

Lastenkirjallisuuden käsite määrittyy kulttuurin ja yhteiskunnan mukana (Mustola 2014, 19). Se voi olla niin moniulotteista kuin sen ajattelemme olevan. Lastenkirjallisuus heijastaa historiallisen aikakautensa yhteiskuntaa ja sen odotuksia niin kuin sen on toivottu näkevän, mutta kertoo myös ajanjaksosta itsessään (Hunt 2001, 8). Kirjallisuus on aina muuttuvaa ja se käsittää oman aikansa ilmiöitä ja aiheita teoksissaan. Nykypäivänä kirjailijoiden voidaan ajatella hyödyntävän esimerkiksi ihmisten keskusteluiden aiheita tai eri ilmiöitä median ja sosiaalisen median vaikutuksesta.

Historian aikana on tapahtunut muutoksia lastenkirjallisuuden kentällä. Lastenkirjallisuus ja kirjallisuus ovat ennen yrittäneet hyvin paljon suojella lasta jättäen tiettyjä aiheita lisäämättä tarinoihin ja kirjoihin (Hunt 2001, 12). Nodelman (2008, 158) esittää, että tietyt piirteet ovat esiintyneet lastenkirjallisuudessa 1500-luvulta lähtien. Hänen mukaansa lastenkirjallisuuden tehtävänä on sekä tarjota opettavaisia tarinoita että samalla jättää kertomatta asioita, joita ei haluta opettaa lapsille. 1700-luvulla kirjoja tarkasteltiin yleensä aikuisten kanssa ja he kertoivat tarinoita lapsille suullisesti, kun taas 1800-luvulla kirjoja alkoi tulla enemmän markkinoille ja ne olivat joko opettavaisia tai kansanperinteeseen kuuluvia kirjoja. Tämän myötä kirjoja ja tekstejä alettiin tuottaa lapsille koko ajan enemmän. (Hunt 2001, 11.) 1900-luvulla lastenkirjallisuus oli aluksi sisällöltään joko viihdyttävää tai opettavaista, mutta myöhemmin alettiin ymmärtää, että kirjat voivat kohdistua lapsiin ja heidän mielikuvitukseensa eikä niiden tarvitse olla niin suoranaisesti pelkkää opetusta (Hunt 2001, 11). Myös erilaisilla tarinoilla, myyteillä, legendoilla, saduilla ja kertomuksilla on pitkä historia lastenkirjoissa ja lapsille tarkoitetuissa teoksissa (Hunt 2001, 4).

Lastenkirjallisuus on käsitellyt aikansa aiheita ja korostanut tiettyjä arvoja ja ihanteita tiettyinä aikakautena (Sarland 2005, 33). 1980- ja 1990-luvuilla kirjallisuudessa alkoi esiintyä enemmän totuudenmukaisia ja realistisia aiheita, joita kirjat käsittelivät (Hunt 2001, 17). Suurta rajanvetoa ei ole ennen tehty siitä, keille kirjat on tarkoitettu luettavaksi, mutta lapsiin kohdistuneet kirjat ovat olleet helppolukuisempia ja yksinkertaisia ja niiden tyyli ja sävy ovat olleet enemmän kirjoittajan ja lapsen väliseen suhteeseen kohdistuvaa. Aikojen kuluessa, kun asenteet lapsuutta kohtaan muuttuivat, perheistä tuli pienempiä ja lapsikuolleisuus väheni, alettiin lapsia kunnioittaa enemmän – myös kirjallisuudessa. (Hunt 2001, 13.) 2000-luvulle mentäessä kirjojen on ajateltu kohdistuvan tietyille yleisölle ja tekstejä erotellaan lapsille ja aikuisille (Hunt 2001, 14–15).

2.2 Lastenkirjallisuuden merkitys lapsille

Lapsille kerrotaan ja luetaan tarinoita ja he hyödyntävät niitä lauluissaan, loruteluissaan ja omissa kertomuksissaan (Hunt 2001, 285). Kirjojen lukeminen on yhteistä tekemistä lapselle ja aikuiselle, mutta moni lapsi viihtyy kirjojen parissa myös itsekseen. Lapsi näkee tarinan oman ajattelunsa ja kokemustensa kautta, ja useimmiten tarina on hyvin uskottava lapselle. (Bettelheim 1977, 45.) Lapsi suhteuttaa omat kokemuksensa ja tietämyksensä kirjojen tarinoihin ja peilaa niitä usein todellisuuteen.

Tarinat auttavat lasta käsittelemään eri asioita, sillä lapsi näkee niiden kautta arkipäiväisiä tilanteita ja ongelmia. Tarinat ja sadut alkavat usein hyvin realistisesti ja sisältävät jonkin ongelmallisen tilanteen, jota lapsi voi tarkastella oman mielikuvituksensa ja ajattelunsa kautta mieltien, miten ja miksi tietyt tilanteet menevät tarinassa tietyllä tavalla ja millaisia ratkaisuja niihin löytyy. (Bettelheim 1977, 61.) Tarinat kirjoissa mahdollistavat lapselle sen, että hän käsittelee ja opettelee erilaisia ratkaisumalleja, pohtii hahmojen toimintaa omien näkemystensä pohjalta, mieltii syitä ja seurauksia sekä keskustelee havainnoistaan ja ajatuksistaan.

Kirjojen tarkastelussa mielikuviutus ja ajatukset pääsevät valloilleen ja se edistää myös vuorovaikutusta, jos kirjoja luetaan yhdessä (Heinimaa 2001, 161). Aikuisen rooli onkin tärkeä asioiden sanoittajana. Lukukokemuksen jälkeen lasten kanssa kannattaa keskustella tarinasta ja sen sisällöstä, sillä lapset jakavat tunteuksiaan ja ajatuksiaan, jotka tarinan aikana syntyvät, kunhan niistä kysellään. Lukukokemus on voinut herättää tunteita ja sillä on voinut olla vaikutusta lapseen ja hänen ajatteluunsa. (Bettelheim 1977, 59.)

Fantasia ja tarinat vaikuttavat lapsen ymmärryksen kehittymiseen, mitkä ovat yhteydessä lapsen kasvavaan ajatteluun ja asiaankuuluvan tiedonhankinnan puutteeseen (Bettelheim 1977, 61). Lapsi siis kehittää itseään tarinoiden avulla, pyrkii muodostamaan tietynlaisia ajatusmalleja ja toimintatapoja tarinoiden kautta sekä harjoittelee informaation vastaanottamista ja sen hyödyntämistä. Lastenkirjoista saatu tieto auttaa lasta myös kielen kehityksessä, lukemisessa ja sanavaraston kasvamisessa (Julkunen 1990, 43). Ymmärrys sekä kielellisestä että visuaalisesta kokonaisuudesta on hyvin esillä lastenkirjoissa, sillä lukeva lapsi vasta oppii käyttämään kieltä (Hunt 2005, 7). Lastenkirjojen lukeminen ja katsominen kehittävät lasta monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti kehityksen eri osa-alueilla.

Tarinat ja sadut antavat tilaa lapsen mielikuviutukselle kehittyä. He saavat kokemuksen siitä, mitä tarina paljastaa elämästä ja ihmisluonteesta. (Bettelheim 1977, 45.) Satujen ja tarinoiden merkitys määräytyy yksilöllisesti ja merkitykset saattavat olla erilaisia verrattuna toisten lasten ajatuksiin (Bettelheim 1977, 12). Lapset kiinnittävät eri asioihin huomiota ja ajattelevat omalla tavallaan. Yhteistä kuitenkin on, että tarinat ja sadut ovat täysin ymmärrettäviä lapsille (ks. Bettelheim 1977, 12). Lapsilla on taipumusta uskoa tarinoihin ja niissä oleviin hahmoihin (Hunt 2001, 269). Aikuiset käsittävät hahmojen ja tarinoiden olevan fiktiivisiä, mutta monelle lapselle ne ovat todenmukaisia.

Tiivistettynä voisi sanoa, että kirjat ovat lapselle hyvää ajanvietettä, saavat lapset tutustumaan kirjallisuuteen, kehittävät mielikuviutusta, ovat osana lapsen ajattelua ja asenteiden muuttumista, auttavat selviämään ongelmista ja käsittelemään eri aiheita lastenkirjallisuuden kautta tai sen avulla (Hunt 2005, 10). Las-

tenkirjojen lukemisella on monia positiivisia vaikutuksia ja lapset myös usein pitävät kirjoista varsinkin kuvien takia.

2.3 Kuvakirjat

Puhuttaessa lastenkirjoista niiden oletetaan ensimmäisenä olevan kuvakirjoja. Aikuiset myös otaksuvat, että lapset sekä pitävät kuvista että tarvitsevat niitä. (Nodelman & Reimer 2003, 274.) Lapset kiinnostuvat kuvista ja kiinnittävät niihin useimmiten ensimmäisenä huomiota. Kuvat myös elävöittävät tarinoita ja satuja.

Kuvakirjalla voidaan tarkoittaa lastenkirjoja, jotka sisältävät jokaisella sivulla joko yhden tai muutaman kuvan. Useimmiten lastenkirjat on kuitenkin jaettu neljään eri kategoriaan: katselukirjoihin, kuvatarinoihin, kuvakirjoihin ja kirjoihin, joissa kuvia ei ole yhtä paljon verrattuna muihin. (Tuunanen 1990, 146.) Yksinkertaistettuna kuvakirjat ovat verbaalisen tekstin ja visuaalisten kuvien yhdistelmä (Nodelman 2005, 128). On myös väitetty, että kuvakirjat ovat olleet ensimmäinen genre, joka on liitetty osaksi lastenkirjallisuuden määritelmää (Hunt 2001, 287).

Kuvat sisältävät värejä, muotoja ja erilaisia rakenteita, jotka tekevät kuvan tarkastelusta mieluista. Tekstit puolestaan täydentävät kuvien tarkoitusta ja sisältöä ja saavat lukijan ymmärtämään, mistä kuva kertoo. (Nodelman 2005, 130.) Myös kuvat kuvittavat ja kertovat tekstin tarinaa ja näyttävät lukijalle, mitä tekstissä puhutaan (Nodelman 2005, 131). Kuva ja teksti ovat yhtenäinen kokonaisuus, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään.

Kuva on useimmiten tarkastelun kohteena ensin, mutta myöhemmin tarkastelu siirtyy kuvan ja tekstin yhteyteen sekä niiden kokonaisuuteen (Nodelman & Reimer 2003, 278). Tarkastelu tapahtuu yleensä näiden välillä, kun teksti paljastaa jotain, minkä kuva täydentää. Lukija saattaa myös palata tekstin tai kuvan pariin toisen näistä antaessa jotain lisätietoa tarinan kulusta tai sisällöstä. (Nodelman & Reimer 2003, 296.) Kuva ja teksti siis sulautuvat toisiinsa.

Kuvat ovat yleensä tekstiä helpompia omaksua (Hunt 2005, 7). Oletuksena on, että kuvat helpottavat kommunikointia ja lapsi ymmärtää kuvien sisällön tekstiä paremmin (Nodelman 2005, 128). Kuvat kommunikoivat enemmän kuin teksti ja ne auttavat kaikenikäisiä ymmärtämään tekstin sanoja, merkityksiä ja tarkoitusta (Nodelman & Reimer 2003, 277). Kuvia tarkastellessa pitää kuitenkin olla jonkinlainen tietopohja taustalla, jotta kuvista osaa tunnistaa ja nimetä tietyt asiat, sillä ilman pohjatietoa kuvat eivät käy lapselle järkeen (Nodelman 2005, 129). Lapset hahmottavat ja tutkivat maailmaa koko ajan. He tekevät havaintoja ja nimeävät niitä sekä käyvät vuoropuhelua vanhan tietämyksensä ja uuden tiedon välillä. Kirjojen avulla lapset yhdistävät nämä toisiinsa. Lisäksi kuvat tarjoavat muun muassa tunne-elämyksiä, opettavat hallitsemaan pelkoja ja tuntemaan myötätuntoa samalla muokaten lapsen näkemystä ympärillä olevasta maailmasta. Kuva välittää näin ollen samalla tietoa. (Tuunanen 1990, 146.)

Kuvakirjat sisältävät siis kolme erilaista tarinaa: tekstin kertoman tarinan, kuvien näyttämän tarinan sekä näiden kahden yhdistelmän tarinan (Nodelman & Reimer 2003, 295). Lisäksi kuvakirjojen tekstiin sisältyy yleensä hahmo, juoni, tietty näkökulma tai tunnelma, miljöö sekä kirjoittajan näköinen kirjoitustyyli. Kuva puolestaan on piirretty jonkin tietyn linjauksen mukaisesti, värejä on käytetty ja kuvat omaavat tietynlaisen rakenteen ja muodon. Kuville on oma paikkansa ja niiden arvo on yhtä tärkeä kuin tekstin. (Vandergrift 1990, 153.) Kuvakirjoja on paljon erilaisia, mutta ne noudattavat samanlaista kaavaa.

Lasten kuvakirjoja on hyödynnetty tutkimuksissa aineistona, mutta isyyden tarkastelu on jäänyt vähemmälle huomiolle. Isyyttä on kuitenkin tutkittu muutamissa pro gradu -tutkielmissa. Esimerkiksi Jylli & Kivimäki (2014) ovat tarkastelleet 2000-luvun lasten kuvakirjojen isähahmoja keskittyen isää kuvaaviin adjektiiviveihin ja isätyypppeihin. Viitanen (2000) puolestaan on tutkinut omassa pro gradu -työssään isyyttä ja kulttuurin tuottamia isyyden ihanteita ja normeja.

3 ISYYS

Tässä luvussa tarkastelemme isyyden käsitettä. Jo isyys-käsitteen erilaiset määrittelyt antavat kuvaa isyyskulttuurin muutoksesta. Tämän jälkeen tarkastelemme maskuliinisuutta ja sen yhteyttä isyyden muutoksessa. Lopuksi kuvaamme uudenlaista isyyttä ja siihen vaikuttavia tekijöitä.

3.1 Isyys käsitteenä

Nykypäivän yhteiskunnassa tietoinformaatio on suurta ja uutta tietoa välittyy erilaisista väylistä. Erilaisia käsityksiä ja mielipiteitä esiintyy esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, ja tutkimuksia tehdään ja päivitetään koko ajan. Emme voi havainnollistaa isyyttä tiiviisti vain yhdellä määritelmällä. Historialliset, kulttuuriset ja perhettä koskevat ideologiat vaikuttavat isän rooliin ja sen määrittelyyn (Lamb 2010, 3). Voimme siis todeta isyyttä ja sen käsitettä määrittävän monet erilaiset tekijät. Yhteiskunnan arvojen ja ihanteiden muuttuessa muuttuu myös isyys. Näin isyyden määritelmät ovat alati muuttuvia kokonaisuuksia. Isyyden määritelmien moninaisuuteen vaikuttaa myös se, että 1980-lukuun verrattuna isyyttä on alettu ymmärtää enemmän kehittyneissä maissa 2000-luvulta eteenpäin ja isän roolia on korostettu erilaisissa julkaisuissa ja tutkimuksissa (Hofferth & Goldscheider 2015, 840).

Lamb (2010, 23) toteaa yleisen mielipiteen 1970-luvulla kuvastaneen isän roolia moraalisena arvojen kasvattajana. Hänen mukaansa isän rooli on nähty ennen kaikkea perheen elättäjänä (Lamb 2010, 3). Huttunen (2001, 149) luonnehtii vastaavanlaista isyyttä perinteiseksi isämalliksi. Perinteistä isämallia määrittää vahvasti ydinperhe sekä isän ja lapsen biologinen suhde. Nykyisessä isyyden määritelmässä painottuu Lambin (2010, 2–3) mukaan enemmän isän osallisuus. Kysymykset, mitä isät tekevät lastensa kanssa ja miksi, auttavat määrittämään isyyttä (Lamb 2010, 3). Nykypäivän käsitykset isyydestä painottuvatkin enemmän isän ja lapsen välisen suhteen määrittelyyn kuin isän asemaan perheessä tai yhteiskunnassa. Dowd (2000, 157) määrittelee myös isyyden

käsitettä lapsen ja isän hoitosuhteen kautta. Hänen mukaansa hoitosuhde tai hoitaminen koostuu lapsen psykologisesta, fyysisestä, henkisestä ja älyllisestä tuesta (ks. Dowd 2000, 157).

3.2 Maskuliinisuus isyyden muutoksen rakentaja

Isyys, maskuliinisuus ja mieheys määrittävät toisiaan. Esimerkiksi maskuliinisuus määrittää isyyttä antaen sille mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa kuitenkin rajoittaen sen ilmenemisen muotoja. (Sipilä 1994, 23–25.) Isyyden käsitteen tavoin maskuliinisuuden ja mieheyden käsitteet ovat monimuotoisia ja on tärkeää tiedostaa niiden rakentuvan yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja normien pohjalta. Erilaiset teoriat ja määrittelyt auttavat hahmottamaan maskuliinisuutta niin isyyden kuin miehisyden kautta. Erilaiset teoriat auttavat myös käsittämään ilmiöiden prosessinomaisuutta ja muutosta. Koska maskuliinisuuden voidaan sanoa olevan osa mieheyttä ja mieheyden määrittävän isyyttä, voimme tarkastella isyyden muutosta maskuliinisuuden kautta.

Perinteisessä hegemonisen maskuliinisuuden määrittelyssä maailma jakaantuu maskuliinisuuden ja feminiinisuuden erotteluihin, joissa maskuliinisuus nähdään biologisena miehisyden osana (Lehtonen 1995, 25–26). Sipilä (1994, 20–21) määrittelee hegemonisen maskuliinisuuden kulttuurin tuottamaksi ihannekuvaksi. Sipilän (1994, 20–21) mukaan hegemoninen maskuliinisuus voi ilmentyä ikään kuin miesten ja yhteiskunnan luomina fantasiaahhmoina, jotka eivät välttämättä vastaa todellisuutta. Hegemoninen maskuliinisuus onkin kulttuurin luoma ja ylläpitämänä konstruktio, joka vahvistaa vallan jakautumista miesten ja naisten välillä (Sipilä 1994, 20–21).

Kaksijakoisen sukupuolijärjestelmän mukaan eri sukupuolet kieltävät itseltään vastakkaisen sukupuolen ominaisia piirteitä (Suhonen 1997, 225). Tämä tukee feminiinisuuden ja maskuliinisuuden vastakkainasettelua ja vahvistaa hegemonisen maskuliinisuuden valta-asemaa. Connell ja Messerschmidt (2005, 838) toteavat artikkelissaan hegemonisen maskuliinisuuden mallien ilmenevän miesten arkisessa elämässä, laajasti yleisissä ideologioissa, fantasioissa ja toi-

veissa. Hegemoninen maskuliinisuus voidaan siis käsittää toimintatavaksi, jonka mukaan miehet voivat toimia tietyissä tilanteissa valitsemallaan tavalla (Connell ja Messerschidtin 2005, 841).

1980-luvulla alkaneet miehisyyden ja maskuliinisuuden uudet tutkimussuuntaukset miehenä olemisesta ovat avartaneet miehisyyden kuvaa. Tutkimukset osoittavat, että maskuliinisuuksia on monenlaisia ja hegemoninen maskuliinisuus on alati muuttuva, sillä se rakentuu sosiaalisessa toiminnassa ja on näin riippuvainen sekä yksilöistä että yhteiskunnasta. (Connell & Messerschmidt 2005, 830–833.) Kiinnostus mieheydestä ja uudenlaiset tutkimuspainotukset miehisyydestä tuovat siis esille niin miehisyyden rakentumisen sosiaaliset yhteydet kuin miesten omat käsitykset miehenä ja isänä olemisesta.

Maskuliinisuuteen ja sen ilmenemisen muotoihin voidaan todeta vaikuttavan niin sosiaaliset tekijät kuin miehen omat kokemukset. Mikä suhde tällöin on maskuliinisuudella ja hegemonisella maskuliinisuudella? Maskuliinisuutta ja hegemonista maskuliinisuutta on mielekästä hahmottaa Demetriouksen (2001, 354–355) määrittelemän hybridimallin mukaisesti (ks. Connell ja Messerschmidt 2005, 844–845). Hybridimallissa hegemoninen maskuliinisuus jakaantuu kahteen osaan: sisäiseen maskuliinisuuteen, joka oikeuttaa yhteiskunnallisen miehisen dominoinnin naisia kohtaan ja ulkoiseen maskuliinisuuteen, joka nähdään sosiaalisena vahvuutena (dominointina) muita miesryhmiä kohtaan.

Demetriouksen (2001, 354–355) hybridimallin maskuliinisuus on jatkuvasti muotoutuva prosessi, joka neuvottelee muuntaen ja uusintaen hegemonista maskuliinisuutta. Tämä maskuliinisuus sisältää myös elementtejä muista "alvistuneista" maskuliinisuuksista. (ks. Connelli ja Messerschidtin 2005, 844–845.) Näiden "alvistuneiden" maskuliinisuuksien voidaan ajatella olevan yhteiskunnassa ilmeneviä muita maskuliinisuuksien piirteitä kuin hegemoninen maskuliinisuus. Esimerkkinä voidaan pitää samaa sukupuolta olevien miesten yhteistä kotielämää, jossa maskuliinisuus rakentuu eri tavalla kuin hegemoninen maskuliinisuus. Voidaan siis olettaa, että hegemonisessa maskuliinisuudessa voi korostua erilaisia maskuliinisuuksien piirteitä yhteiskunnassa vallitsevien ihanteiden mukaisesti.

Kolehmainen ja Aalto (2004, 13) näkevät isyyden historiallisena, sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. He hahmottavat isyyden kokonaisvaltaisesti eikä pelkästään biologisena ominaisuutena. Käsitteenä isyys on sukupuolittunut ja sitä tuotetaan sukupuolten välisissä valtasuhteissa, isyyden käytännöissä ja isyydestä puhuttaessa. Maskuliinisuus ja feminiinisyys saavat sosiaalisen merkityksensä suhteessa toisiinsa eli äitiys ja isyys ovat sitä, mitä ne ovat suhteessa toisiinsa. (Kolehmainen & Aalto 2004, 13.) Isyyden rakentumisessa voidaan nähdä paljon yhtäläisyyksiä maskuliinisuuden rakentumiseen. Näin isyyttä ja sen maskuliinisuutta tutkiessa on siis huomioitava niiden rakentumisen monet erilaiset tekijät, kuten esimerkiksi feminiinisyiden ja äidin roolin vaikutuksen.

Toisaalta isyydellä ei kuitenkaan ole ollut pitkää yhteiskunnallista keskustelua tai kulttuuriperinnettä, vaan miehisuus, maskuliinisuus ja isyys ovat olleet itsestäänselvyksiä yhteiskunnallisessa keskustelussa (Huttunen 2001, 149). Kuten aiemmin olemme todenneet, nykypäivän miehisyyttä ja maskuliinisuutta ei voida enää yksinkertaistaa ja lokeroida tietynlaiseksi, sillä yhteiskunnassamme on tietty maskuliinisuuden monitahoinen ihanne, jota kulttuuri levittää.

Voimmekin olettaa, että nykypäivänä jokainen mies luo oman miehisyytensä ja maskuliinisuutensa mallin. Huttusen (2001, 150) mukaan miesten voidaan sanoa "äänestävän jaloillaan" luodessaan erilaisia omanlaisia isyyden mallejaan. Tigerstedt (1994, 81) vahvistaa myös Huttusen (2001) ajattelua toteamalla, että monet miehet kokevat isyyden rakentumisen alkaneen puhtaalta pöydältä ilman oman isän antamaa valmista esimerkkiä. Tämä vahvistaa isyyden uudenlaisen rakentumisen mallia. Uudenlaisen isyyden rakentuminen perustuu miesten omaan ajatteluun ja yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin.

Voidaan todeta, että yhteiskunnan muuttuessa ja isyyspuheen lisääntyessä maskuliinisuus, miehisuus ja isyys ovat joustavia ja muokkautuvia käsitteitä. Nykypäivänä on sallitumpaa löytää oma tapansa toimia isänä. Miesten ei tarvitse muokkautua vain yhden maskuliinisuuden mallin mukaisesti, mikä auttaa ymmärtämään isyyden muutosta. Lehtonen (1995, 28) määrittelee maskuliinisuuden koostuvan institutionaalisesta ideologiasta ja konstruktiosta, joka rakentuu diskursiivisista käytänteistä. Tästä syystä mielenkiintoisena tutkimus-

kohteena on, millaisia isyyskuvia lastenkirjallisuus tuottaa kulttuurissamme ja esittää kulttuuristamme.

3.3 Isyyskulttuurin muutos ja uudenlainen isyys

Isyys on noussut yhteiskunnallisissa keskusteluissa esille ja isyyden voidaan todeta olevan muutoksen alaisena. Monet tutkijat kutsuvat tätä isyyden muokkaantumista uudeksi isyydeksi (ks. Huttunen 2001, 164). 1960-luvun kaupungilistumisen myötä alkoivat keskustelut uudenlaisesta isyydestä, sillä nais- ja tasa-arvoliikkeet lähtivät ajamaan uutta isämallia kotiäitikulttuurin ja naisten kasvaneen työtaakan tasapainottelun ansiosta (Huttunen 2001, 163–164).

Weiss (1999, 374–390) painottaa myös naisen asemaa isyyskulttuurin muutoksessa. Hän nostaa esille tutkimuksessaan amerikkalaisen keskiluokkaisen naisen aseman uuden isyyden perustavana ja rakentavana tekijänä toisen maailmansodan aikaisessa yhteiskunnassa. Naiset muokkasivat ja kannustivat puolisonsa osallistumaan lastenhoitoon. (Weiss 1999, 374–390.) Baby boomin eli sodan jälkeisen kasvaneen perheen perustamisen tarpeen aikaiset vanhemmat ja erityisesti äidit seurasivat tutkimuksia ja asiantuntijoiden ohjeita naistenlehdistä. Voimme siis olettaa isyyden muutoksen alkaneen jo toisen maailmansodan jälkeisestä ajasta. (Weiss 1999, 374–390.) Isyyden muutoksessa naisten ja äitien rooli on tärkeässä asemassa isyyden roolin muokkaamisessa ja isien osallistamisessa.

Äidin roolin lisäksi isyyden uudenlaiseen näkemiseen sisältyy paljon muitakin tekijöitä, kuten esimerkiksi miesten ja naisten tasa-arvo, työ ja sen tuoma identiteetti sekä hyvinvointivaltion tuomat edut ja rajoitukset. Suomalaisessa yhteiskunnassa isyyden yhteiskunnallinen suhde on vahvasti sidottu naisen aseman lisäksi hyvinvointivaltion asettamiin ihanteisiin ja tavoitteisiin. 1970-luvulla isyyteen kiinnitettiin enemmän huomiota ja miesten osallisuutta vanhempana tuotiin esille korostamalla isien osallistumista vastasyntyneen hoitoon. (Rantalaiho 2003, 202–203.) Isyyden osallisuutta painotettiin erillisillä

lainsäädöksillä, kuten esimerkiksi Suomessa isät saivat lasten syntymän yhteydessä isyysloman vuonna 1977 (Varjonen 2011, 26).

Vanhempainvapaat voidaan nähdä isyyden osallisuuteen kannustamisena ja tasa-arvon luomisena. Ruotsissa vuonna 1974 käyttöön otettu vanhempainvapaajärjestelmä oikeutti vanhempainvapaiden tasapuolisen jakamisen molemmille vanhemmille. (Rantolaiho 2003, 207.) Muutos auttoi yhteiskuntaa siirtymään äitiysvapaajärjestelmästä tasa-arvoisempaan suuntaan ja oikeutti isälle kymmenen päivän isäinvapaan. Vastaavasti Suomessa isät saivat vuonna 1978 kahdentoista päivän isyysloman ja oikeuden kahdenkymmenen kahdeksan päivän "äitiyslomaan" 1980-luvun alussa. Näin Suomi siirtyi kokonaan uuteen järjestelmään, johon kuuluivat äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaat. (Rantolaiho 2003, 207.) Isyyden muutokseen ovat siis vaikuttaneet lukuisat tekijät ja isyyden muutosta tapahtuu hitaasti. Vaikka kulttuuriset, poliittiset ja sosiaaliset tekijät muokkaavat isyyttä, perinteiset arvot, normit ja ihanteet näkyvät vielä isämaallemme.

Perinteisessä isyyden mallissa biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys kuuluvat yhteen. Perinteiseen isän malliin kuuluu myös auktoriteettina oleminen ja "elannontuojaisä", joka ei välttämättä kuulu lasten arkeen. (Huttunen 2001, 151–153.) Huttusen (2001, 149) mukaan isyyden muutokseen ei kuulu ainoastaan vain läheisempi ja osallistuvampi isä, vaan uudenlainen isyys voidaan jakaa kahteen hyvin erilaiseen isyyden kehityssuuntaan. Isyyden kehityssuunnat voidaan kuvata ohenevana ja vahvistuvana isyyden mallina. Ohenevan tai heikkenevän isyysmallin tunnusomaisena tekijänä voidaan pitää ainoastaan biologista vanhemmuutta. Vahvistuva isyyden kehityssuunta rakentaa osaltaan kuvaa miehestä, jolla on uudenlainen näkemys isänä olemisesta. (Huttunen 2001, 153.) Uudenlaisen isyysmallin mukainen mies sitoutuu vahvasti isyyteensä. Hän on hoitava ja osallistuva isä, joka on saatavilla ja lämpimässä vuorovaikutuksessa mukana lastensa arjessa. Hän on itsenäinen, vastuullinen ja hänellä on laaja osaaminen ja tahto luoda lapselle hyvä kasvatus. (Huttunen 2001, 153.)

Uudenlaisia isämalleja syntyy myös perinteisen ydinperhemallin ottaessa uusia muotoja (Huttunen 2001, 149). Miehillä on tällöin mahdollisuuksia muokata tarpeidensa ja halujensa mukainen isämalli, sillä mies voidaan nyky-yhteiskunnassa nähdä isänä, jolla on tarve lapseen. Miehisyyden kuvaan kuuluu tarve huolehtia lapsesta ja näyttää emotionaalisia puolia, sillä uusi isyys ei ole enää niin ristiriidassa yleisen mieheyden ja maskuliinisuuden kuvan kanssa. (Rantalaiho 2003, 222.)

Vuori (2004, 62) kyseenalaistaa isyyskulttuurin selkeän muutostarinan. Hänen mukaansa kaikenkattavaa ja kokonaisvaltaista miessukupolvea koskevaa muutosta ei ole tapahtunut. Hän toteaa 1960-luvun isyydestä tapahtuneen merkittävän murroksen nykyiseen. Vuori (2004, 62) kuitenkin kyseenalaistaa isyyttä koskevien keskustelujen suunnan. Keskustelut tulkitsevat liikaa ajankäyttötutkimuksia ja vanhempainvapaan keskimääräisiä tilastoja ja tekevät näistä mustavalkoisia johtopäätöksiä isyyden staattisuudesta. (Vuori 2004, 62.) Toisaalta Varjosen (2011, 100) tutkimuksen argumentit tukevat isyyden muutosta 1970-luvulta 2000-luvulle. Hänen mukaansa äidin roolia ei korosteta, vaan lastenhoidon etua edistetään puhumalla vanhemmista jaottelematta vanhempia sukupuolensa mukaan. (ks. Varjonen 2011, 100.) Vanhempien tasa-arvoinen kohtelu tukeekin molempien vanhempien osallistumista lapsen elämään ja vahvistaa lapsen ja vanhempien lämmintä vuorovaikutussuhdetta.

Isyyden muutosta on havaittavissa, mutta miten se näkyy kulttuurissamme tai miten kulttuuri sitä välittää? Wall ja Arnold (2007, 508–572) käsittelevät tutkimuksessaan kysymystä, onko isyyden kulttuuri todellisesti muuttunut sosiaalisessa mediassa. He analysoivat kanadalaisessa *Globe and Mail* -lehdessä ilmestynyttä sarjakuvaa "Family Matters". Tutkimuksen tuloksissa saatiin selville, että isähahmoja kuvattiin vähemmän kuin äitejä. Sarjakuva näyttää olevan suunnattu myös enemmän kotiäideille ja kotona olevaa isää kuvataan poikkeustapauksena. Tutkimus tukee ajatusta, että naiset kantavat vastuun kasvattajina ja miehet kuvataan ensimmäisenä töissäkäyvinä ja tämän jälkeen vasta kasvattajina. (Wall & Arnold 2007, 508–527.) Tutkimukset maskuliinisuudesta ja miehistä mediassa osoittavatkin median uusintavan ja ylläpitävän perinteisiä

käsityksiä maskuliinisuudesta (Fejes 1992, 19). Myös Kimmel (1987, 9) toteaa yhteiskunnassa esiintyvän rinnakkain perinteistä ja uudenlaista maskuliinisuutta sekä uudenlaisia kuvia isyydestä. Hänen mukaansa erilaiset mallit luovat jännitteitä kunnianhimoisen ja urasuuntautuneen sekä myötätuntoisen ja rakastavan isämällin välille. (Kimmel 1987, 9.)

Isyyden muutosta voidaan käsitellä muutoksen tarinana ja nykyiseen miehisyyden määrittelyyn kuuluu vahvasti isänä oleminen (Tigerstead 1994, 78). Isyyden, miehisyyden ja maskuliinisuuden voidaan todeta muuttuvan ja määrittyvän jatkuvasti yhteiskunnallisten muutosten ja ihanteiden mukana. Muutosta pohtiessa on hyvä muistaa, että isyys on kontekstisidonnainen ja yhteiskunnallisesti rakentuva malli. Yhteiskunnan muuttuessa on siis luonnollista, että myös isyys muuttuu. Huttunen (2001, 163–164) toteaa erilaisten isyyttä kuvaavien mallien elävän rinnakkain yhteiskunnassamme. Voimme siis olettaa uudenlaisen isyyden omaavan myös perinteisen isyyden piirteitä, sillä ne ovat vahvana perustana isyyden rakentumisessa ja yhteiskunnan välittämässä isyyuskuvassa. Lamb (2004, 3) pohtii myös isyyden osallisuuden määrää ja toteaa isyyden osallisuuden kasvavan hitaasti. Ajatukset tukevat maskuliinisuuksien ja isyysskulttuurin monimuotoista kehitystä ja prosessinomaisuutta.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen pääpaino on isyyskulttuurin muutoksen tarkastelussa lastenkirjallisuudessa vuosina 1980 ja 2009. Tavoitteena on isyyden ja isähahmojen monipuolinen analysointi ja isyyskulttuurin muutokseen perehtyminen. Tämä muutos on teoriapohjana kirjojen tulkinnassa ja analysoinnissa.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Miten mahdollinen isyyskulttuurin muutos näkyy vuosina 1980 ja 2009 lastenkirjallisuudessa?
- 2) Millaisia isähahmoja lastenkirjallisuudesta löytyy vuonna 1980 ja 2009?
– Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä isähahmoissa on?

Tutkimuksen keskeinen tutkimuskysymys käsittelee mahdollista isyyskulttuurin muutosta vuosina 1980 ja 2009 lastenkirjallisuuden kontekstissa. Monet tutkijat ovat havainneet isyyskulttuurin muuttuneen, joten sitä on oleellista lähteä tarkastelemaan lastenkirjallisuuden isyyskuvista.

Toinen tutkimuskysymys tukee keskeistä tutkimuskysymystä keskittyen erilaisiin isähahmoihin. Tutkimalla erilaisia isyyskuvia ja vertailemalla niitä keskenään, voimme mahdollisesti havaita tapahtuneen muutoksen. Kartoitamme vuoden 1980 ja 2009 lastenkirjoja erillisinä kokonaisuuksina, jotta muutos olisi selkeämmin hahmotettavissa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa tarkastelemme, mitä tutkimuksemme käsittelee ja mihin sisältöihin olemme siinä keskittyneet. Lisäksi tässä luvussa avataan laadullisen tutkimuksen piirteitä suhteessa tutkimukseemme. Kerromme myös, mitä analysointitapaa olemme hyödyntäneet ja miten olemme aineistomme valinneet ja keränneet. Lopuksi pohdimme tutkimuksemme eettisiä ratkaisuja ja tutkimusetiikkaa.

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Tutkimuksen lähtökohtana on vertailla lastenkirjallisuuden isähahmoja vuosina 1980 ja 2009 ja tulkita isyyskulttuurin muutosta kirjoissa esiintyvien isähahmojen kautta. Kirjallisuus heijastaa aina omaa aikakauttaan, jolloin tämä tutkimus tuo esille viitteitä siitä, miten isähahmot ja isyys ovat muuttuneet ajan kuluessa lastenkirjallisuudessa.

Tutkimuksen lähtökohtana on havaita mahdollinen isyyskulttuurin muutos lastenkirjallisuudessa. Tutkimusta edeltävät aina tietyt ennakko-oletukset ja käytänteet, jotka ohjaavat tutkijan ajattelua ja päättelyä (Eskola & Suoranta 2008, 20). Uskomme, että muutos voi näkyä isähahmojen emotionaalisuuden ja osallisuuden lisääntymisenä. Oletamme isän roolin olevan tasapuolisempaa äidin roolin kanssa, sillä isyyttä on alettu korostaa enemmän. Tutkimusta pohjustavat tietyt johtoajatukset ja oletukset, jotka saavat uusia näkökulmia ja jotka muokkautuvat uudeksi teoriaksi ilmiön tarkastelun myötä (Kiviniemi 2001, 72). Tutkimustamme ohjaavat näkemykset isyyskulttuurin muutoksesta, joten lähdemme tulkitsemaan aineistoa niiden valossa. Tutkijoina asetamme kuitenkin objektiivisuuden tavoittelun tärkeäksi tekijäksi ja pyrkimyksenä on tulkintojen avoimuus.

Tämä on laadullinen tutkimus, joka pohjautuu tulkinnanvaraiseen havainnointiin ja tutkijan henkilökohtaisten merkitysten tekemiseen (Kiviniemi 2001, 71). Tulkinnat ja näkökulmat kehittyvät tutkimusprosessin aikana ja tutkija itse vaikuttaa niihin tiedostamattaan (Kiviniemi 2001, 68). Tutkija käyttää laadullisessa tutkimuksessa tietynlaista vapautta, jonka myötä tutkimuksen suunnittelu ja toteutus tapahtuu hyvin joustavasti (Eskola & Suoranta 2008, 20).

Tutkijan tulee kuitenkin tiedostaa tutkimuksen oppimis- ja kehittymisprosessi, jossa oma ajattelu ja ymmärrys kehittyvät ja muuttuvat (Kiviniemi 2001, 69). Kirjoitettu sisältö ei välttämättä ole lopullinen, vaan se saattaa muokkautua, päätyä täysin erilaiseksi tai poistua kokonaan. Tutkija saattaa myös päätyä eri ratkaisuihin tutkimuksen varrella, mikä vaikuttaa tutkimuksen osa-alueisiin tai rakenteeseen. Mikään ei välttämättä ole lopullisessa muodossa, kun se tutkimukseen ja raporttiin päätyy. Tutkimus on niin sanotusti "väritynyt tuotos, joten -- laadittua tutkimusraporttia voi tässä mielessä luonnehtia tutkijan henkilökohtaiseksi konstruktioksi tutkittavana olleesta ilmiöstä" (Kiviniemi 2001, 79).

Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa eri vaiheet muokkautuvat matkan varrella ja päätyvät lopulliseen muotoonsa tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2001, 68). Tutkimuksemme tutkimuskysymykset eivät ole pysyneet täysin samanlaisina kuin alussa, vaan ne ovat kehittyneet oikeaan muotoonsa vähitellen tutkimusten eri osa-alueiden valmistuessa. Tutkimusongelma tarkentuu siis tutkimuksen aikana (Kiviniemi 2001, 69). Myös itse tutkimusaihe on ollut muutoksivirrassa. Kiinnostuimme ensiksi isyydestä ja halusimme liittää tutkimukseemme myös lastenkirjallisuuden.

Tutkimuksessa voidaan lähteä liikkeelle monella erilaisella tavalla. Taustalla voi olla yksi teoria, monia aiheeseen liittyviä teorioita tai monia pieniä teorioita, minkä pohjalta tutkimusta lähdetään miettimään käytännön kautta ja jonka jälkeen pohditaan tutkimustuloksia sekä aineistosta löytyneitä ilmiöitä (Eskola 2010, 183–184). Tutkimuksemme taustalta löytyy erilaisia käsityksiä ja ajatuksia esimerkiksi lastenkirjallisuuden määritelmästä ja isyyden eri muodoista sekä isyyskulttuurin muutoksesta vuosikymmenien varrella. Pohjana

meillä on teoria isyyskulttuurin muutoksesta, jota tarkastelemme aineistosta nousevien tulosten valossa.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa analysoidaan yleensä aineistolähtöisesti (Kiviniemi 2001, 68). Tutkimuksemme kuitenkin pohjautuu teoriaan, jota aineistosta nousevat ilmiöt joko tukevat tai eivät tue. Teoriaa ja aineistoa tutkitaan yhtenä kokonaisuutena. Tarkastelu on kokonaisvaltaista ja se pyrkii huomioimaan eri näkökulmat ja teorian ja aineiston erot ja yhtäläisyydet toisiinsa täydentäen. Tutkimusta tehdessä on tärkeää löytää ne oleelliset ilmiöt, joihin keskitytään ja paneudutaan ja joiden pohjalta ratkaisuja tehdään (Kiviniemi 2001, 71-72). Teoriapohjastamme nousi esille käsitteitä ja tästä syystä korostamme tutkimuksessamme isyyttä, erilaisia lastenkirjallisuuden isähahmoja sekä mahdollista isyyskulttuurin muutosta.

Tulosten kokoamisen jälkeen tulosten raportointi on tärkeä osa tutkimusta. Raportointi kertoo, mitä tutkimuksessa on tehty ja miten se on edennyt vaihe vaiheelta lopulliseen muotoonsa. Raportointi on myös luotettavuuden yksi osa-alue (Kiviniemi 2001, 81). Tutkimuksesta löytyneet tulokset ja tutkijoiden tekemä analyysi on aina liitettävä aikaisempiin teorioihin ja tutkimuksiin (Eskola 2010, 197). Tämä korostuu niin pohdinnassa kuin myös teoreettisessa viitekehyksessä.

Niin laadullisessa kuin määrällisessä tutkimuksessa joudutaan tekemään paljon päätöksiä. Kaikkeen ei aina löydy selvää oikeaa ratkaisua tai tiettyä toimintamallia, vaan tutkija joutuu miettimään ja päättämään, miten toimii esimerkiksi aineistoa kerätessä tai sitä analysoidessa. (Eskola 2010, 202.) Tietty kaava koskee jokaista laadullista tutkimusta, mutta tutkimus etenee ja kehittyy omaan tahtiinsa. Tutkijoina jokainen tekee omat tulkintansa ja määrittelee tutkimuskohteensa, -metodinsa ja analyysitapansa parhaimmalla katsomallaan tavalla.

5.2 Aineistonkeruu

Tutkimusta varten valittiin yhteensä kymmenen kirjaa vuosilta 1980 ja 2009. Hyödynsimme Tampereen lastenkirjainstituutin Vuoden Kirjat -luetteloita (ks. Varis 1980 & Vuoden Kirjat 2009). Vuoden Kirjat -luetteloissa on Suomen Kustannusyhdistys ry:n tietyn vuoden aikana kokoamat kirjat ja ne sisältävät kauno-, tieto- ja lastenkirjallisuuden teoksia. Vuoden 1980 listauksessa on lapsille ja nuorille tarkoitettu kirjallisuus jaettu erikseen, kun taas vuoden 2009 luettelossa äänikirjat ovat erillisenä osionaan. Vuoden 1980 kirjavalikoima on huomattavasti suppeampi kuin vuoden 2009 vastaava kirjaluetelo. Vuoden Kirjat 1980 -luettelossa (Varis 1980) on eriteltynä lastenkirjallisuuden osalta suomalaiset ja ulkomaalaiset teokset, joista valitsimme suomalaiset teokset. Vuoden Kirjat 2009 -luettelosta (Vuoden Kirjat 2009) vastaavaa erottelua ei löytynyt, joten otimme kirjat "kuvakirjat, sadut ja runot" -osiosta.

Valitsimme molemmilta vuosilta luettelosta viisi ensimmäistä kuvakirjaa, joissa isähahmo on mukana tarinassa. Vuoden Kirjat 1980 -luettelosta (Varis 1980) jätimme huomiotta lasten romaanit ja runokirjat. Vuoden 2009 kirjojen valinnassa käytimme apuna lastenkirjainstituutin tietokannan hakujärjestelmää. Haimme 2009-luvulla ilmestyneitä lastenkirjoja, hakusanalla "isä*" ja valitsimme luettelosta teokset, jotka löytyivät myös Vuoden Kirjat 2009 -luettelosta (Vuoden Kirjat 2009).

Lainasimme lastenkirjainstituutista valitut teokset huolellista analysointia varten. Hyödynsimme instituutin asiantuntevaa tietämystä ja suosituksia kirjojen valinnassa. Säilytimme kirjoja siihen saakka, kunnes olimme saaneet tarpeeksi materiaalia tutkimustamme varten. Kirjat palautettiin tutkimuksen valmistuttua.

Lähdimme selvittämään myös kuvien tekijänoikeuksia ottamalla yhteyttä kirjojen kustantamoihin. Tekijänoikeuslain (TL, 404/1961, 14 §) mukaan julkaistuja teoksia eli tutkimukseen valittuja kirjoja saa käyttää sopimuslisenssin nojalla ei-kaupallisessa käytössä ja tässä tapauksessa tieteellisessä tutkimuksessa. Kustantamojen näkemykset tekijänoikeuksista vastasivat lakia. Tämän nojalla

päätimme käyttää kuvia sekä sitaatteja teksteistä eettisten periaatteiden mukaisesti.

5.3 Aineiston analyysi

Tutkimuksessamme keskitytään kuvakirjojen analysoimiseen. Näemme kuvakirjat, tekstin ja kuvat kokonaisuutena. Teksti tukee kuvaa ja antaa kuville erilisiä merkityksiä, jotka auttavat kuvien analysoinnissa ja havaintojen tekemisessä. Käytimme tutkimuksessamme sisällönanalyysia sekä visuaalista analyysia. Aineiston huolellinen läpikäynti ja analysointi auttoivat löytämään lastenkirjojen erilaiset isähahmot sekä heidän toimintapansa isän ja lapsen välisessä vuorovaikutussuhteessa. Aineistonkeruuvaiheessa aineisto ja teoria ovat olleet vuorovaikutuksessa keskenään (ks. Kiviniemi 2001, 73).

Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa dokumentteja, kuten esimerkiksi kirjoja, artikkeleita tai päiväkirjoja, kuvataan systemaattisesti ja objektiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104). Sisällönanalyysin avulla kuvataan tekstissä ilmeneviä, yleensä näkymättömiä, inhimillisiä merkityksiä ihmisten rakentamaa maailmankuvaa vasten (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104). Sisällönanalyysi voi koostua sisällönanalyysistä tai sisällön erottelusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107). Tuomi & Sarajärvi (2009, 107) painottavat käsitteiden eroavaisuuksia toden sisällönanalyysin koostuvan dokumenttien sanallisesta kuvailusta ja sisällön erottelun taas rakentuvan dokumenttien sisällön kuvailusta kvantitatiivisesti. Tutkimuksessamme on sekä sisällöllistä analyysia että aineiston erittelyä.

Hyödynnämme sisällönanalyysia väljänä viitekehyksenä, sillä käytämme myös aineiston analyysissa visuaalista analyysia (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Aineistomme perustuu kirjalliseen ja kuvalliseen materiaaliin, joten sisällönanalyysin käyttö on tarkoituksenmukaista, sillä se hyödyntää kirjoitettuja, kuultuja ja nähtyjä sisältöjä (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Tarkastelemme tutkimuksessamme lastenkirjojen kuvia ja tekstiä kokonaisuutena kuvaten isähahmoja sekä analysoiden lapsen ja isän välistä suhdetta.

Perustamme lastenkirjallisuuden teosten analysoimisen teorialähtöiseen sisällönanalyysiin, joka pohjautuu jo valmiiksi muodostettuun teoriaan, malliin tai auktoriteetin hahmottelemaan pohdintaan. Muodostunutta teoriaa lähdetään testaamaan uudessa kontekstissa. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 97.) Tutkimuksemme tarkoituksena onkin verrata isyyskulttuurin muutosta koskevaa teoriaa lastenkirjallisuuden isähahmojen muutokseen vuosina 1980 ja 2009. Käyttämäämme teorialähtöistä sisällönanalyysin mallia tukee deduktiivinen ongelmanasettelu, jossa päättelyn logiikka etenee yleisestä yksittäiseen (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 95; 98). Koska analyysimme nojautuu teoriaan isyyskulttuurin muutoksesta, lähdimme määrittämään maskuliinisuuden ja isyyden muutoksen kiinnostuksemme kohteeksi ja isähahmot ja niiden muutoksen analysoitaviksi yksiköiksi. Muodostimme näin analyysirungon deduktiivisesti eli yleisestä yksityiskohtaiseen, jossa yläluokkana on isähahmo eli miten isä on kuvattu ja alaluokkana isän toiminta ja vuorovaikutus suhteessa lapseen. Tällöin tuloksia on mielekkäämpi tarkastella, vertailla ja havainnollistaa. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.)

Visuaalinen materiaali on läsnä kaikkialla arjessamme, kuten mainoksissa, sarjakuvissa ja taideteoksissa. Visuaalinen materiaali voi ulottua sekä julkiseen että yksityiseen kategoriaan. Visuaalisen materiaaliin syntymiseen tutkijat eivät yleensä vaikuta ja näin ollen se tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden analysoida kuvien välittämää yhteiskunnan tuottamaa kulttuurista materiaalia. Toisin sanoen kulttuuri tuottaa itselleen tutkittavaa aineistoa. (Pauwels 2011, 6.)

Bell (2000, 14) määrittelee visuaalisen sisällönanalyysin tutkimusmetodiksi, jossa tutkijat analysoivat, miten visuaalinen aineisto välittää kuvaa ihmisistä ja tapahtumista niitä systemaattisesti havainnoiden ja tarkkaillen. Visuaalinen analysointi auttaa luokittelemaan aineiston erilaisiin kategorioihin ja tämä mahdollistaa visuaalisten kuvien rakenteiden tarkastelun. (Bell 2000, 14.) Visuaalista sisällönanalyysiä tehdessä on muistettava, että kuvalla on aina moninainen tarkoitus. Kuva on usein esitetty tietyllä halutulla tavalla. (Bell 2000, 16.) Visuaalisessa sisällönanalyysissä ei ole tarkkaa kohteen rajausta, joten huomio voi keskittyä haluttuihin yksityiskohtiin. Visuaalista analyysiä määrittää tutki-

joiden kyky luoda tarkkoja kokonaisuuksia ja kiinnittää huomiota niiden yksityiskohtiin, kuten esimerkiksi kuvissa esiintyvien hahmojen katseen suuntaan, ilmeeseen tai ihonväriin. (Bell 2000, 20.)

Tutkijat ovatkin suuressa roolissa analysoidessaan aineistoa. Rose (2012, 17) painottaa kriittistä otetta visuaalista aineistoa tutkittaessa. Hänen mukaansa kuvat eivät koskaan ole viattomia. Kuvat ovat tehty monenlaisilla tekniikoilla ja tietämyksellä. Kriittinen analyysi on tämän takia tärkeää. Tutkijan tulee pohtia kriittisesti, mitä kuvat haluavat saavuttaa ja millaisia sosiaalisia vaikutuksia ne mahdollisesti tuottavat. (Rose 2012, 17.) Kuvien visuaalinen analysoiminen voi tuoda esiin kuvittajan arvoja ja normeja tai tuottajan määrääviä linjauksia. (Pauwels 2011, 13.) Nämä asiat täytyy ottaa huomioon kuvakirjoja tarkastellessa.

Kirjojen hankinnan jälkeen aloitimme kirjojen tarkastelun selailemalla ja lukemalla ne kaikki läpi. Sen jälkeen jaoin kirjat puoliksi niin, että molemmat ottivat viisi kirjaa tietyltä vuodelta. Sovimme yhteisen linjauksen havaintojen tekemiselle ja analyysille, jotta molemmat painottaisivat ja etsisivät samoja asioita kirjoista. Lähdimme tarkastelemaan, millaisia isäkuvia kirjoissa esiintyy. Mitä isä tekee ja millainen vuorovaikutus lapsella ja isällä on? Onko lapsi molempien vanhempien vai pelkän isän kanssa? Kirjasimme ylös muistiinpanoja havainnoistamme ja vaihdoimme osia tehden samoin myös toisen vuoden kirjoille. Tämän jälkeen vertasimme havaintojamme ja kokosimme niistä yhteiset tulokset.

Lähdimme tarkastelemaan muistiinpanojamme ensin yhdessä tehden niistä kokoavat listaukset. Kävimme jokaisen kirjan yksi kerrallaan läpi ja kirjoitimme yhteenvedot molempien ajatuksista ja havainnoista. Keskustelimme esille nousseista huomioista ja kirjoitimme ylös kaiken mahdollisen. Sen jälkeen lähdimme erittelemään vuoden 1980 ja 2009 välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä.

Seuraavaksi lähdimme työstämään aineistoa analyysirungon mukaisesti ryhmittelemällä aineistosta löytyviä isähahmoja. Etsimme samankaltaisuuksia ja yhdistimme ne mahdollisimman laajoiksi tyypeiksi. Yleensä tyyppissä saattaa olla mukana piirteitä, jotka esiintyvät vain yhdessä kirjassa. Erottelussa mah-

dollisimman laajoiksi tyypeiksi korostuu kuitenkin tyyppin sisäinen loogisuus. (ks. Eskola & Suoranta 2008, 182.) Tämän pohjalta nimesimme isähahmojen tyyppit niitä parhaiten kuvaavilla nimillä. Tyypittely auttoi erittelemään aineistoa laajasti ja mielenkiintoisesti, sillä se tiivistää ja tyypillistää aineiston. (ks. Eskola & Suoranta 2008, 181.)

Tyypittelimme isähahmot ja jaoimme ne kahdeksaan eri kategoriaan. Tämän avulla pystyimme jäsentämään isähahmojen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä molempien vuosien kuvakirjoista. Näimme tarpeelliseksi avata kirjojen sisältöjä ja merkittävimpiä tuloksia sekä tekstissä että taulukoissa. Lopuksi tarkastelimme kirjoissa esiintyvien isähahmojen maskuliinisuutta.

5.4 Eettiset ratkaisut

Eettinen ajattelu käsittää pohdintaa oikeasta ja väärästä omien ja yhteiskunnan arvojen pohjalta (Kuula 2006, 21). Laadullisen tutkimuksen voidaan olettaa olevan hyvää, jos se täyttää Mertonin (1942/1973) laatimat tieteen eetoksen perusnormit. Niihin kuuluvat universalismi, tieteellisen tiedon julkisuus, puolueettomuus ja järjestelmällinen kritiikki. (Merton 1942/1973, 270–278.) Tärkeää on myös käyttää tieteellistä menetelmää ja argumentoida tieteellisen päättelyn sääntöjen mukaan (ks. Tuomi & Sarajärvi, 132–133). Tutkimuksen luotettavuutta vahvistaa tutkimuksessa lähtökohtana käyttämämme hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkimusta tehdessä noudatamme tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.) Voimme myös sanoa, että käytämme tutkimusetiikkaa tai ammattietiikkaa tutkimuksessamme. Tutkimusetiikalla tarkoitetaan eettisiä periaatteita, arvoja, normeja ja hyveitä, joita tutkija käyttää myös ammatissaan. (ks. Kuula 2006, 23.)

Tutkimuksemme aineisto koostuu kirjallisesta materiaalista. Eettiset kysymykset tutkittavien oikeuksista, oikeanlaisesta käsittelystä ja vuorovaikutuksen tuottamista vivahteista ja oikeinymmärryksistä ovat tässä tapauksessa erilaiset kuin esimerkiksi haastatteluissa. Esille nousevat eettiset kysymykset perustuvat tutkijoiden itsetuntemukseen ja tulkintojen tekoon. Tutkija itse on tut-

kimuksen luotettavuuden kriteeri, sillä tutkija on tutkimuksessaan keskeinen tutkimusväline, joka vaikuttaa koko tutkimusprosessiin (Eskola & Suoranta 2008, 210). Aineistossamme on sekä kuvia että tekstiä. Kirjat nähdään kokonaisuuksina, mutta niiden välille saattaa jäädä aukkoja, joita tutkijat täyttävät omien tulkintojensa pohjalta. Aineiston tulkintaan vaikuttaa se, että tulokset pohjautuvat suurimmaksi osaksi tutkijoiden omiin näkemyksiin ja tulkintoihin. Asioita ei voida yleistää, mutta uusia näkökulmia voidaan tuoda esille. Aineistomme on pysyvä ja vapaasti saatavilla, joten tutkimus on toistettavissa.

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta pohdittaessa esille nousee kysymys, miten tutkimusaiheet ja -kysymykset valitaan ja mitä pidetään tärkeänä. Tässä kohtaa tutkimuksen eettisyyttä lähdetään katsomaan enemmän metodologisena kysymyksenä, jolloin kaikki tutkimusta koskevat valinnat ovat moraalisia kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 128.) Tutkimusta tehdessä tulee siis ottaa huomioon tutkimusasetelman eli isyyskulttuurin muutoksen teorian testaamisen lastenkirjallisuudessa. Olemme valinneet tutkijoina tämän tutkimuskohteen ja lähdemme sitä mielenkiinnolla analysoimaan. Vaarana tutkimuksemme onkin liiallinen halu löytää selkeä isyyskulttuurin muutos. Objektivisuuden pyrkiminen on aineistoa tulkittaessa tärkeää.

Mitä laajempi aineisto, sitä luotettavammat ovat yleensä tulokset. Aineistomme pienuus voi vaikuttaa siihen, että tyypittelymme ei ole tarpeeksi kattava tai analyysi voi jäädä liian yksipuoliseksi. Näin otanta saattaa luoda meille epärealistisen tai yksipuolisen kuvan, sillä erilaisia näkökulmia sisältävät kirjat ovat saattaneet jäädä pois. Tutkimuksemme viitoittaa ja avartaa näkemyksiä isyyden kuvaamisesta ja sen tarkoituksena onkin kiinnittää huomiota ja herättää keskustelua isyyden osallisuudesta.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme tutkimustuloksemme, jotka perustuvat tutkimuskysymyksiimme (ks. Luku 4). Aluksi tuomme esille löytämämme isähahmot kategoriaittain (ks. Taulukko 1), jonka jälkeen erittelemme, millaisia eroja ja yhtäläisyyksiä molempien vuosien lastenkirjoista löytyy (ks. Taulukko 3). Kuvaamme myös isähahmojen maskuliinisuuden piirteitä. Tässä luvussa keskitymme vain tuloksien esittelyyn. Pohdimme syvällisemmin isähahmoja ja isyyskulttuurin muutosta seuraavassa luvussa.

6.1 Tutkimukseen valitut kirjat

Taulukko 1 antaa yleiskuvan tutkimuksessamme käytetyistä lasten kuvakirjoista. Erittelemme siinä kirjojen hahmot, teeman, isän esiintymisen joko töissä tai kotona, perhemuodon sekä äidin osuuden. Taulukko täydentää kirjojen kokonaisvaltaista hahmottamista eli se tuo esille sellaisia puolia, jotka tutkimuksessamme eivät samalla tavalla korostu tai tule esille.

1980	Hahmot	Teema	Isä töissä/kotona	Perhemuoto	Äidin maininta
Emilia ja kuningas Oskari	Tytär Emilia, isä Oskari, kuningas Oskari, alamaiset	Itsenäistymisprosessi	Kuvataan kotona, ammattia ei määritetty	Ei määritetty	Ei mainintaa
Emilia ja Oskarin nukke	Tytär Emilia, isä Oskari, nukke Noora ("Kultu")	Itsemääräämisoikeus	Kuvataan kotona, ammattia ei määritetty	Ei määritetty	Ei mainintaa
Markku on yksin	Poika Markku, äiti Riitta, isä Timppa	Ystävien löytäminen, isoksi kasvaminen	Töissä kirjapainossa	Ydinperhe	Opiskelija
Isän kanssa yhdessä	Tytär ja isä	Metsäretki ja tutustuminen asioihin	Ei määritetty, ei kuvata työssä-käyvänä tai kotona	Ei määritetty	Ei mainintaa

Tommi saa uuden naapurin	Poika Tommi, äiti ja isä, naapuri Virtaset	Naapurit	Kuvataan kotona, ammattia ei määritelty	Ydinperhe	Isän kanssa tasapuolisesti kuvattu
--------------------------	--	----------	---	-----------	------------------------------------

2009	Hahmot	Teema	Isä töissä/kotona	Perhemuoto	Äidin maininta
Kun olimme yksin maailmassa	Isoveli ja pikkuveli, äiti ja isä, naapurin setä	Yksin selviäminen	Työssäkäyvä, ammattia ei määritelty	Ydinperhe	Isän kanssa tasapuolisesti kuvattu
Jakke ja Simo	Pojat Jakke ja Simo, kaverit, äiti, vaari, isä	Lasten kokemukset arjesta	Ei määritelty, ei kuvata työssäkäyvänä eikä asu lapsen kanssa	Yksinhuoltajaäiti	Suuremmassa roolissa kuin isä
Lyhdyn loisteessa	Poika Pupu-Jussi ja isä, äiti ja sisarukset, metsän eläimet	Toisten auttaminen	Kuvataan kotona, ammattia ei määritelty	Ydinperhe	Äiti odottaa kotona
Siirin jouluyllätys	Tyttö Siiri, kolme Ottoa, äiti ja isä, naapurusto	Toisista välittäminen	Isä tulee työmatkalta, ammattia ei määritelty	Ydinperhe	Isän kanssa tasapuolisesti kuvattu
Isä, ostetaan kesämökki!	Pojat Ossi ja Väinö sekä tyttö Annamari, isä Pentti, äiti, Näppätiilibototti, putkimies Putkela	Kommellukset isän kanssa	Kuvataan kotona työasussaan puku päällä, ammattia ei määritelty	Ydinperhe	Äiti tulee työmatkalta

TAULUKKO 1. Valittujen kuvakirjojen lisätiedot.

Emilia-kirjoissa tytär Emilia ja hänen isänsä Oskari kertovat tarinoita yhdessä. Emilia ja kuningas Oskari -kirja (1980) kertoo kuningas Oskarista, joka hallitsee alamaisiaan mielivaltaisesti eikä ota toisten tahtoa huomioon. Kirja kertoo alamaisten itsenäistymisprosessista. Emilia ja Oskarin nukke -kirja (1980) puolestaan keskittyy itsemääräämisoikeuteen. Tarinan hahmo Oskari haaveilee omasta nukesta ja saa sen, mutta ymmärtää tämän avulla, että ihmistä ei voi kohdella samalla tavalla kuin nukkea. Äitiä ei kirjoissa mainita, joten isä saattaa olla esi-

merkiksi yksinhuoltaja tai äiti ei vain ole tarinahetkissä mukana. Isän suhde lapseen on lämmin ja vuorovaikutus on luottamusta herättävää.

Markku on yksin -kirjassa (1980) Markku yrittää löytää uusia ystäviä heidän naapurustostaan. Tarinassa Markku käsittelee isoksi kasvamisen haasteita yhdessä vanhempiensa kanssa. Kirjassa on myös lukuohjeita aikuiselle, miten käsitellä kirjaa ja sen teemoja yhdessä lapsen kanssa. Perhe on ydinperhe, jossa isä osallistuu kotitöiden tekoon ja käy töissä äidin opiskellessa. Isä toimii turvana Markulle ja he tekevät asioita yhdessä.

Isän kanssa yhdessä -kirjassa (1980) tytär tutkii ja ihmettelee luontoa metsäretkellä yhdessä isän kanssa. Perheen taustasta ei kerrota ja äidistä ei ole mainintaa. Kirjan lopussa on tehtäviä lapsen kanssa yhdessä tehtäviksi. Isän ja lapsen suhdetta kuvaa läheisyys, joka näkyy esimerkiksi haleina ja suukotteluna. Tommi saa uuden naapurin -kirjassa (1980) puolestaan Tommi on utelias uudesta naapurista ja haluaa selvittää kuka naapurissa asuu. Perhe on ydinperhe ja vanhemmat kuvataan tasapuolisesti. Isä on muodollinen, ja Tommin ja isän suhteen kuvaus jää vähäiseksi.

Kun olimme yksin maailmassa -kirjassa (2009) väärinkäsityksen myötä isovelji ja pikkovelji luulevat vanhempiensa kuolleen ja lapset yrittävät selviytyä yksin. Vanhempien "löytyessä" jälleennäkemisen riemu on suuri. Perhe kuvataan ydinperheenä ja vanhemmat esiintyvät tasapuolisesti kirjassa. Isän ja lapsen suhde on lämmin ja rakastava. Jakke ja Simo -kirja (2009) kuvaa päiväkotikäisten poikien iloja ja suruja arjessa. Isä kuvataan vihaisena, suhde isään on etäinen ja yksinhuoltajaäidin rooli on suurempi. Lapsikin joutuu toimimaan neuvottelijana vanhempien välillä.

Lyhdyn loisteessa -kirjassa (2009) Pupu-Jussi ja hänen isänsä seikkailevat metsässä matkalla kotiin äidin ja muiden sisarusten odottaessa siellä. Matkan varrella he auttavat muita ja lyhty valaisee koko matkan. Isä tukee ja neuvo poikaa auttamisessa ja heidän suhtensa on luottavainen. Tämä on ainut eläin-kirja ja siinä on nappi, josta lyhtyyn syytty valo.

Siirin jouluyllätys -kirjassa (2009) Siirin joulu melkein peruuntuu äidin sairastumisen ja isän työmatkan takia. Isä yrittää pelastaa joulun, mutta kommel-

luksien kautta Siirin ystävät ehtivät ensin. Isä, ostetaan kesämökki! -kirjassa (2009) äidin ollessa työmatkalla isä seikkailee lasten kanssa ja päätyy ostamaan vinon kesämökin. Molemmissa kirjoissa esiintyy ydinperhe ja lapset ovat aktiivisia toimijoita. Isät ovat hieman ulapalla ja heillä on huumorintajua.

6.2 Isäkategorioiden vuodelle 1980 ja 2009 lasten kuvakirjoissa

Lastenkirjojen analysointi tuotti kahdeksan tyypillistä isähahmoa. Tarkastelimme vuoden 1980 ja 2009 lastenkirjoja erillisinä kokonaisuuksina ja löysimme tyypittelyn avulla molempien vuosien kirjoista neljä erilaista kategoriata, joihin isien ominaisuudet jaoteltiin. Tyypittely auttoi löytämään ja hahmottamaan isähahmojen erilaisia piirteitä, minkä avulla pystyimme määrittämään molempien vuosien väliset erot ja yhtäläisyydet. Avaamme ensiksi vuoden 1980 isäkattegorioita, jonka jälkeen vastaavasti esittelemme vuoden 2009 isäkattegoriat.

1980	Toiminnallinen isä	Rohkaiseva ja opettavainen isä	Turvallinen isä	Muodollinen isä
Emilia ja kuningas Oskari	X			
Emilia ja Oskarin nukke	X			
Markku on yksin	X	X	X	X
Isän kanssa yhdessä	X	X	X	
Tommi saa uuden naapurin				X

2009	Sylittelevä isä	Höpsähtänyt isä	Etäisä	Lasta tukeva isä
Kun olimme yksin maailmassa	X			
Jakke ja Simo			X	
Lyhdyn loisteessa	X			X
Siirin jouluyllätys		X		
Isä, ostetaan kesämökki!		X		

TAULUKKO 2. Isäkattegorioiden esiintyminen valituissa kuvakirjoissa.

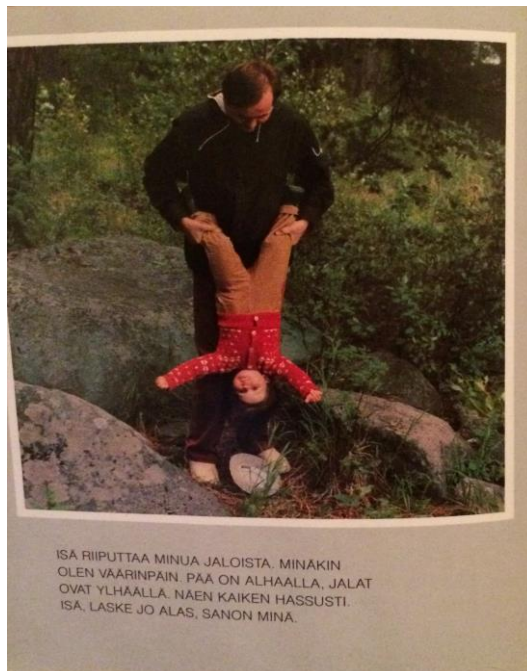
Taulukko 2 kertoo tiivistetysti, mitkä isäkategorioiden esiintyvät missäkin kirjoissa. Samalla taulukko havainnollistaa tutkimukseemme valitut lastenkirjat. Lastenkirjojen isähahmot eivät välttämättä kuulu vain yhteen kategoriaan, vaan saattavat sisältää monen kategorian piirteitä. Seuraavat luvut erittelevät vuosien 1980 ja 2009 isäkategorioiden.

6.2.1 Vuoden 1980 isäkategorioiden

Toiminnallinen isä tekee asioita yhdessä lapsen kanssa. Tytär ja isä tutkivat luontoa metsäretkellä ja Emilia ja Oskari kertovat satuja yhdessä (ks. Esimerkki 1). Markku puolestaan katselee rekkoja tai pelaa jalkapalloa isänsä Timpan kanssa. Aktiivinen tekeminen isän kanssa on keskeinen tunnusmerkki (ks. Kuva 1).

Esimerkki 1.

Tässä ovat Emilia ja Oskari. Oskari on Emilian isä, ja tuoli on heidän molempien. Tässä tuolissa Emilia ja Oskarilla on tapana keksiä satuja yhdessä. (Emilia ja kuningas Oskari 1980)

KUVA 1. Isän kanssa yhdessä (1980)

Rohkaiseva ja opettavainen isä kannustaa lasta kohtaamaan eteen tulevat hankaluudet kannustavasti, kuten esimerkiksi Markkun isä rohkaisee Markkua osallistumaan (ks. Esimerkki 2). Isä antaa lapsen itse pohtia ja ratkaista ongelmia ja isältä kysytään myös neuvoa. Isän kanssa nimetään eri asioita esimerkiksi metsäretkellä ja isä opettaa asioiden merkityksiä ja tarkoituksia lapsen kysellessä ympäristöstä. Isän ja lapsen suhdetta kuvastaa vastavuoroisuus ja demokraattisuuden periaate.

Esimerkki 2.

- Ei ne leiki mun kanssa, Markku kertoo isälle ja äidille.
 - Kyllä ne leikkii, kun menet vaan, isä sanoo.
- (Markku on yksin 1980)

Turvallinen isä luo turvallisen olon lapselle hänen seurassaan. Lapsi hakee turvaa isältään esimerkiksi Markkun yrittäessä löytää uusia ystäviä (ks. Esimerkki 3). Markku myös kaipaa isäänsä ratkaisemaan vaikean tilanteen. Luottamus isän ja lapsen välillä on vahva ja näkyy esimerkiksi läheisyytenä isän ja tyttären yhteisellä metsäretkellä huleina ja pusuina (ks. Esimerkki 4).

Esimerkki 3.

- Isän kanssa on turvallista. Kukaan ei uskalla kiusata.
- (Markku on yksin 1980)

Esimerkki 4.

- Isän sylissä on hyvä olla. Minä annan isälle suukon: Muiskis!
- (Isän kanssa yhdessä 1980)

Muodollinen isä on myötäelävä isä, mutta hänellä ei ole näkyvää läheistä kontaktia lapseen. Useimmissa tapauksissa äiti on läheisempi, kuten esimerkiksi Markku turvautuu äitiinsä painajaisten ja yöllisen kastelun jälkeen. Isän elkeissä on nähtävissä stereotyyppinen "isämäisyys" (ks. Kuva 2). Isän muodollisuutta korostaa esimerkiksi se, kun lapsi kutsuu vanhempiaan heidän etunimillään. Tommi kertoo, että Timppa ja Riittä eivät pidä, kun hän imee peukaloaan.

KUVA 2. Tommi saa uuden naapurin (1980)

Vuoden 1980 lasten kuvakirjoista löytyi siis neljä eri isäkategoriata, jotka olivat toiminnallinen isä, rohkaiseva ja opettavainen isä, turvallinen isä ja muodollinen isä. Seuraavassa luvussa puolestaan esitellään vuoden 2009 isäkategoriat.

6.2.2 Vuoden 2009 isäkategoriat

Sylittelevä isällä on emotionaalisesti hyvin lämmin ja läheinen suhde lapseen. Hän on vahvasti läsnä lapsen seurassa ja isällä ja lapsella on hyvä luottamussuhde, kun esimerkiksi Pupu-Jussi uskaltaa auttaa metsässä asustavia eläimiä isän avustuksella. Läheisyys näkyy myös isän kaipuuna ja isän mallintamisena. Isoveli esimerkiksi matkii isän elkeitä katsellessaan televisiota pikkuveljensä kanssa kahdestaan (ks. Esimerkki 5). Lisäksi isän sylin hoiva korostuu (ks. Kuva 3).

Esimerkki 5.

Kuulostin aivan samalta kuin isä ja hieroin leukaani juuri niin kuin hänellä oli tapana tehdä.

(Kun olimme yksin maailmassa 2009)

KUVA 3. Kun olimme yksin maailmassa (2009)

Höpsähtänyt isä on hassu ja hauska (ks. Esimerkki 6). Hän saattaa välillä olla väärässä tai jopa hieman ulkona asioista esimerkiksi Siirin isän kummastellessa naapurin outoa käytöstä. Vanhemman ja lapsen roolit joskus jopa vaihtuvat, kun lapset neuvovat ja ohjaavat isää tai tietävät asioista häntä paremmin (ks. Esimerkki 7). Isällä esiintyy laaja skaala erilaisia tunteita, joita hän myös näyttää vahvasti peittelemättä, kuten kesämökin ostava isä Pentti itkee ilosta lasten halatessa häntä.

Esimerkki 6.

- Ai, mutaa vai? vastasi isä.
 - Uidaanpa sitten mutasammakkoa. Kas näin, näin ja näin...!
- (Isä, ostetaan kesämökki! 2009)

Esimerkki 7.

- Mutta lapset olivat oikeassa: pöllö ei ole vesilintu.
 - Oii, pöllöllä on pesä ja poikaset saunan räystäään alla, Ossi näytti.
 - Onko tämä sauna? isä ihmetteli.
 - Ja tuolla on laituri ja sen päässä varmaan järvi ja vettäkin....Sanoinhan minä!
- (Isä, ostetaan kesämökki! 2009)

Etäisiä on hyvin etäinen, joka ei juuri ole missään kontaktissa lapseen. Hän ei välttämättä ole läsnä lapsen elämässä. Hän ei osoita iloisia tai positiivisia tunteita, mutta kohdistaa vihansa esimerkiksi lapsen äitiin. Lapsi on hyvin aikuismai-

sessä roolissa rauhoittellessaan vanhempiaan ja ollessaan välienselvittelijä (ks. Esimerkki 8).

Esimerkki 8.
 Äiti huusi isälle:
 RAHAA RAHAA RAHAA!
 Isä huusi äidille:
 TAPAAMISOIKEUS!
 Minä sanoin:
 Rauhoittukaa nyt hyvät ihmiset. Tässähän saa hävetä.
 (Jakke ja Simo 2009)

Lasta tukeva isän toimintaa ilmentää lasta osallistava periaate, kun esimerkiksi Pupu-Jussin isä luottaa ja antaa Pupu-Jussin käyttää lyhtyä auttaessaan Saukkoa löytämään hänen onkivapansa. Isä on lapsen henkisenä tukena ja vaikuttaa taustalla antaen lapsen itse ja tehdä kokeilla (ks. Kuva 4). Hän myös kannustaa ja rohkaisee.

KUVA 4. Lyhdyn loisteessa (2009)

Vuoden 2009 lasten kuvakirjoista löytyi vastaavasti neljä erilaista isäkategoriata, jotka olivat sylittelevä isä, höpsähtänyt isä ja etäisä sekä lasta tukeva isä. Seuraavassa luvussa erittelemme, millaisia maskuliinisuuksien piirteitä isähahmoissa esiintyy.

6.3 Isien maskuliinisuus lasten kuvakirjoissa

Isän maskuliinisuus näkyy stereotyyppisen miehen “tehtävän” ja “roolin” korostumisena. Isä esimerkiksi kunnostaa ja korjaa kesämökkiä tai rakentaa pikkuveljen ja isoveljen kodin aita. Maskuliinisuus näkyy myös maskuliinisuuden ja feminiinisuuden vastakkainasettelussa, kun esimerkiksi Pupu-Jussin isä on seikkailemassa pojan kanssa äidin odottaessa pienten sisarusten kanssa kotona. Isä toimii perheen auktoriteettina ja turvaa toimeentulon, kuten esimerkiksi Markun isä käy töissä äidin opiskellessa ja Siirin äiti on kotona isän ollessa työmatkalla. Myös Emilian ja Oskarin tarinat kertovat isän auktoriteetista, kuten määräämisvallasta ja tottelemisesta, jolloin perinteiset hegemoniset maskuliinisuuden piirteet korostuvat.

Varsinkin vuoden 1980 lastenkirjoissa maskuliinisuus näkyy toiminnan ja isän tietämyksen korostamisena, kun isältä kysytään apua ja neuvoa eri tilanteissa ja hänen kanssaan tehdään aktiivisesti asioita. Isän kanssa pelaillaan, ollaan ulkona tai metsässä, soudetaan ja kerrotaan tarinoita. Isän oletetaan tietävän asioista ja toimivan tietynlaisena “sankarina”. Isän tunteet ovat pelkistettyjä tai niitä ei kuvata juuri ollenkaan, jolloin sankarillisuus korostuu enemmän eikä isän inhimillisyys ja erehtyväisyys tule esille. Markku esimerkiksi kaipaa isäänsä apuun ja selvittämään vaikean tilanteen ulkona.

Vuoden 2009 lastenkirjoissa maskuliinisuus saa uudenlaisia ominaisuuksia ja perinteiset maskuliinisuuden piirteet täydentyvät ja muokkaantuvat. Esimerkiksi isän suojele lasta kohtaan saa hoidollisia muotoja, kun työssäkäyvä isä Pentti on jäänyt kotiin hoitamaan lapsia äidin ollessa työmatkalla. Myös tunteiden näyttäminen on aiempaa sallitumpaa ja se näkyy kaikissa vuoden 2009 kirjoissa.

6.4 Isähahmojen erot ja yhtäläisyydet

Taulukko 3 tiivistää vuosien 1980 ja 2009 isäkategorioiden pohjalta rakentuneet yhtäläisyydet ja eroavaisuudet. Vuosien erot on jaoteltu erikseen. Taulukko kertoo lyhyesti esille nousseet ominaisuudet, joita tässä luvussa seuraavaksi tarkastellaan.

Yhtäläisyydet	Eroavaisuudet
<ul style="list-style-type: none"> - yhteinen tekeminen isän ja lapsen kanssa - lämmin suhde lapseen - perhekeskeisyys - miehen roolin ja tehtävän korostaminen 	<p>1980</p> <ul style="list-style-type: none"> - turvallisuuden ja suojelun korostaminen - toiminnallinen tekeminen - pelkistetty isäkuva - isän arvostus - ohjaava auktoriteetti - ydinperhe - lukuohjeita lukijalle (aikuiselle) - isällä viikset ja parta <p>2009</p> <ul style="list-style-type: none"> - lapsilähtöinen toiminta - laaja tunneskaala ja niiden näyttäminen - huumori - moniulotteinen isäkuva - isän roolin kyseenalaistaminen - työ ja erilaiset perhemuodot

TAULUKKO 3. Vuosien 1980 ja 2009 kuvakirjojen erot ja yhtäläisyydet.

Vuoden 1980 lastenkirjoissa korostuu isän turvallisuus ja läsnäolo ja isän kanssa painottuu yhdessä tekeminen, kuten toiminnallisessa ja turvallisessa isässä. Isäkuva on melko pelkistetty ja kuvattu yksinkertaistetusti, ja isä ei näytä kovin paljon erilaisia tunteita, joten hänen tunneskaalansa näyttäytyy kapeana, kuten muodollisessa isässä. Kuitenkin isän arvostus painottuu, sillä hän on usein ohjaava auktoriteetti ja hänen tehtävänsä on suojella lasta. Lapsi on kuitenkin osittain tekijän roolissa, jossa isä opastaa, neuvoa ja tukee häntä, kuten rohkaisevassa ja opettavaisessa isässä. Useimmiten isä kuvataan kotona ja idyllistä perinteistä ydinperhettä korostetaan, vaikkakin kolmessa kirjassa äidistä ei ole mainintaa ollenkaan. Isällä on tyypillisesti päällään neule tai kauluspaita, siistit

suorat housut ja useammilla isillä on parta tai viikset (ks. Kuva 5 ja 6).

KUVA 5. Emilia ja kuningas Oskari (1980)

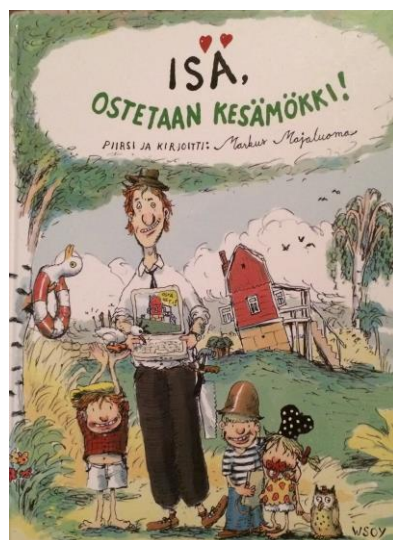
KUVA 6. Markku on yksin (1980)

Vuoden 2009 lastenkirjoissa isä on huumorintajuinen ja erehtyväinen sekä jopa hieman höpsähtänyt. Hän näyttää paljon erilaisia tunteita laidasta laitaan. Isä esimerkiksi kummastelee asioita ja on vähän ”pihalla asioista”. Joskus isän ja lapsen roolit vaihtuvat ja isän asema kyseenalaistetaan. Isä on kuvattu monipuolisemmin ja hän on moniulotteisempi. Työ on olennainen osa isän identiteettiä. Kaikki nämä painottuvat erityisesti höpsähtäneessä isässä. Isä toimii useimmiten lasten ehdoilla ja lapset ovat aktiivisia toimijoita, kuten sylitteleväs-

sä ja lasta tukevassa isässä. Myös erilaisia perhemuotoja, kuten yksinhuoltajuutta, esiintyy ydinperhemallin lisäksi etäisässä. Isällä on yleensä päällään joko puku tai arkiset vaatteet ja hän näyttää hieman rähjäntyneeltä (ks. Kuva 7 ja 8).

KUVA 7. Siirin jouluyllätys (2009)

KUVA 8. Isä, ostetaan kesämökki! (2009)

Kaikissa kirjoissa tärkeimpänä isän ja lapsen suhdetta kuvaavana ominaisuutena on yhteinen tekeminen ja lämmin suhde toisiinsa. Ydinperhe korostuu molempien vuosien kirjoissa, vaikkakin vuoden 2009 kirjoissa kaikki eivät kuitenkaan ole ydinperhemallin mukaisia. Isän turvallisuutta ei samalla tavalla korosteta uudemmissa kirjoissa. Molempien vuosien lastenkirjoissa voidaan nähdä miehen roolin ja tehtävän korostaminen; isä esimerkiksi rakentaa ja korjaa. Kuitenkin 2009 vuoden kirjoissa isän roolia jopa kyseenalaistetaan, kuten esimerkiksi Siirin isä tulee pelastamaan perheen joulun, vaikkakin Siiri ei tarvitse pelastusta, sillä hän on järjestänyt asiat kuntoon itsenäisesti.

7 POHDINTA

Tässä luvussa tiivistämme aluksi tutkimuksemme tulokset. Pohdimme vuosien 1980 ja 2009 lasten kuvakirjoissa esiintyvien isähahmojen eroja ja yhtäläisyyksiä sekä niiden maskuliinisuutta isyyskulttuurin muutoksen teoriassa. Lopuksi pohdimme tutkimuksen luotettavuutta uskottavuuden, varmuuden, siirrettävyyden ja vahvistuvuuden kautta.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella isyyskulttuuria ja sen mahdollista muutosta vuosien 1980 ja 2009 lasten kuvakirjoissa. Tarkoituksena oli verrata isyyskulttuurin muutosteoriaa kuvakirjoissa valittuihin ilmiöihin, kuten isyyskuviin ja maskuliinisuuksien piirteisiin eli katsoa, onko muutosta havaittavissa lasten kuvakirjojen isyysahmoissa. Tyypittelimme isäkategoriat kahdeksaan eri luokkaan. Vuodelta 1980 löysimme toiminnallisen isän, rohkaisevan ja opettavaisen isän, turvallisen isän ja muodollisen isän. Vuodelta 2009 puolestaan löytyi sylittelevä isä, höpsähtänyt isä, etäisiä ja lasta tukeva isä (ks. Taulukko 2). Näiden kategorioiden avulla pystyimme määrittämään vuosien 1980 ja 2009 kuvakirjojen isähahmojen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä.

Erittelemiemme tulosten nojalla voimme todeta isyyskulttuurin muutoksen näkyvän osittain lasten kuvakirjoissa. Tulkitessamme tuloksia huomasimme myös isyyden moninaisuuden. Isyys-käsitteen määrittelyssä jo on havaittavissa painotuseroja riippuen siitä, miltä aikakaudelta määrittelyä tarkastellaan. Yhteiskunta tuottaa tietynlaista isyyskuvaa, joka ilmenee esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja lastenkirjallisuudessa.

Verraten tutkimuksemme tuloksia aikaisemmin tehtyihin pro gradu -tutkielmiin voimme havaita niissä samankaltaisuuksia. Esimerkiksi Viitanen (2000) korostaa isyyden monimuotoisuutta ja eri isäkategorioiden ilmenemistä

lasten kuvakirjallisuudessa. Vastaavasti löysimme aineistostamme erilaisia isä-kategorioita ja päädyimme samantyyliiseen johtopäätökseen: lastenkirjallisuudessa ei tuoda esille vain yhtä isämallia. Lisäksi olemme havainneet yhteneväisyyksiä Jyllin & Kivimäen (2014) tulosten kanssa. He tarkastelivat 2000-luvun lasten kuvakirjoja painottaen niissä esiintyviä adjektiiveja ja isätyyppejä. Heidänkin tutkimustuloksensa osoittavat isän olevan esimerkiksi rakastava ja turvallinen, huumorintajuinen ja inhimillinen sekä heidän mukaansa kuvakirjoissa korostuu isän ja lapsen välinen vuorovaikutus. Tulokset vastaavat tyypittelemiemme isäkategorioiden isähahmoja vuoden 2009 lasten kuvakirjoista.

Lastenkirjallisuus on hyvin pitkäikäistä (Hunt 2001, 9). Useimmat teokset ovat ajattomia, sillä lastenkirjat ylittävät sukupolvien välisiä rajoja ja kirjat siirtyvät eteenpäin vanhemmilta heidän lapsilleen. Esille nouseekin kysymys, miten eri aikakausien kirjojen lukeminen vaikuttaa nykypäivän isyyskuvaan. Mielinkiintoista onkin, miten historia etenee ja tuo matkan varrella esille uusia ulottuvuuksia, joiden myötä tapahtuneet muutokset esimerkiksi isyyskulttuurissa näkyvät kaikkialla, kuten myös lastenkirjallisuudessa. Miten tämä muutos näkyy lastenkirjallisuuden isähahmoissa?

Isyyskulttuurin voidaankin todeta muuttuneen hitaasti (Lamb 2004, 3). Yleiset näkemykset ja ennakko-oletukset isyyden muuttumisesta tukevat perinteistä isyyden mallia, jossa isyys nähdään itsestäänselvyytenä määrittelemättömänä kokonaisuutena. Tulokset osoittivat lasten kuvakirjojen tuottavan myös perinteisen isämallin mukaista isäkuva. Perinteiset isysmallit, joissa isä nähdään perheen päänä ja auktoriteettina tukevat isyyskulttuurin muuttumattomuutta. Tulokset osoittivat myös, että molempien vuosien isäkategorioista löytyi samanlaisia piirteitä. Näitä olivat esimerkiksi isän ja lapsen yhdessä toimiminen, heidän lämmin vuorovaikutussuhde toisiinsa, perhekeskeisyys sekä miehen roolin ja tehtävän korostaminen (ks. Taulukko 3). Nämä yhtäläisyydet tukevat osaltaan oletusta, että isyyskulttuuri ei ole merkittävästi muuttunut.

Toisaalta tulokset toivat esille vahvoja perusteluja isyyskulttuurin muutokselle, sillä isäkategorioissa oli havaittavissa monia eroavaisuuksia vuosien välillä. Vuoden 1980 isähahmoissa korostuu isän arvostus ja auktoriteetti. Vuo-

den 2009 lastenkirjoissa isän auktoriteetti ja maskuliinisuus näyttäytyvät eri tavalla. Isähahmojen auktoriteettia kyseenalaistetaan ja heidän kustannuksellaan jopa leikitään. Huumori ja isähahmojen hauskuus korostuu myös enemmän 2009 vuoden kirjoissa, mikä mahdollistaa isähahmojen kustannuksella leikkelyn.

Huttusen (200, 149) mukaan uusien perhemallien yleistyessä isyys muokkaantuu perheiden mukaan ja ottaa uusia muotoja. Vuoden 1980 lastenkirjoissa esiintyy ydinperheitä, kun taas vuoden 2009 lastenkirjoissa näkyy muitakin perhemalleja. Näissä kirjoissa isyyskin esiintyy uudella tavalla. Erilaisen perhemallin haastaessa isyyttä voimme nähdä sen kuvastavan Huttusen (2001, 153) mainitsemaa ohenevaa isyyttä. Etäisä-kategoria kuvaakin lämpimän ja vuorovaikutuksellisen isän vastakohtaa, jossa lapsen ja isän suhde nähdään vain isän biologisena oikeutena lapseen.

Vuonna 1980 isyyttä kuvaa isän turvallisuus sekä perheen ja lapsen suojeleminen. Vuonna 2009 isyyttä kuvaavat hoidolliset piirteet, kuten suojeleminen ja turvallisuus, ovat muuttaneet muotoaan. Vastaavasti isän emotionaalinen puoli on laajentunut, jonka myötä isä näyttää erilaisia tunteita enemmän ja monipuolisemmin verrattuna 1980 vuoden pelkistettyyn isäkuvaan. Lapsilähtöisyys eli lapsen ehdoilla menevä ja lasta osallistava periaate painottuu myös eri tavoin eri vuosien välillä. Vuoden 2009 isähahmoja kuvaa Huttusen (2001, 153) esittämä vahvistuva isyyssmalli, jossa isä nähdään itsenäisenä ja vastuullisena vanhempana. Uudenlaiseen isyyteen kuuluu laaja kasvatuksellinen osaaminen, johon lapsilähtöisyys voidaan lukea yhdeksi osaksi.

Voimme perustella isyyskulttuurin muutosta käyttäen hyväksi Lambin (2010, 3) isyyden käsitteen määrittelyä, jossa isyyttä kuvaa lapsen ja isän välinen vuorovaikutus. Vuoden 1980 isähahmojen kuvaaminen on ollut pelkistettympää kuin vuonna 2009, jolloin isähahmot ovat esitetty moniulotteisemmin. Tämä näyttäytyy niin, että vuoden 2009 isähahmoihin verrattuna vuoden 1980 isyys korostaa enemmän lapsen kanssa tekemistä ja toiminnallisuutta, kun taas uusimmissa kirjoissa näkyy isän ja lapsen suhde toisiinsa. Koska Lamb (2010, 3) painottaa vuorovaikutusta, on tärkeää myös tarkastella, millaista vuorovaiku-

tus on ja mitä siihen sisältyy. Tunteet ja niiden näyttäminen kuuluvat vuorovai-
kutukseen. Tunteita on aina ollut, mutta niitä ei ole samalla tavalla näytetty
kuin nykypäivänä. Vuoden 1980 kirjoissa feminiinisyyden ja maskuliinisuuden
erottelut näkyvät selvemmin, koska esimerkiksi isän feminiiniset piirteet ovat
saattaneet heikentää maskuliinisuutta. Nykyään maskuliinisuuden muutos sal-
lii isälle erilaisten tunteiden esille tuomisen ja näin ollen feminiinisyyden ja
maskuliinisuuden rajat ovat häilyvämpiä.

Lasten kuvakirjojen isähahmojen maskuliinisuus näkyy feminiinisyyden ja
maskuliinisuuden erotteluissa varsinkin 1980 vuoden kirjoissa. Esimerkiksi isän
maskuliinisuutta korostaa hänen töissä käyminen ja äidin feminiinisyttä puo-
lestaan äidin rooli opiskelijana. Kaikissa isäkategorioiden maskuliinisuus näkyy
heidän toiminnallisuudessaan, kuten esimerkiksi miehen perinteisen roolin ko-
roostamisena rakentajana ja "sankarina". Vastapainona ja isyyskulttuurin muu-
tosta tukevana ilmiönä 2009 vuoden kirjoissa maskuliinisuutta kuvaa myös isän
osallisuus ja lapsen hoivaaminen. Vuoden 1980 kirjoissa äiti toimii ensisijaisena
lapsen lohduttajana, mutta 2009 vuoden kirjoissa lapset turvautuvat isään esi-
merkiksi satuttaessaan itsensä.

Maskuliinisuus rakentaa mieheyttä ja isyyttä, joten samankaltaisia proses-
seja on havaittavissa maskuliinisuuden ja isyyden muutoksessa. Isäkategorioiden
vertailussa on havaittavissa Huttusen (2001) ja Demetriouksen (2001, 354–
355) määritelmien mukaista muutosta. Yhteiskunnassamme ihanteiden, arvojen
ja normien muuttuessa vanhat mallit elävät rinnakkain uusien kanssa ja luovat
näin uusia kokonaisuuksia. Uudenlainen isyys on hegemonisen maskuliinisuu-
den muutoksen avulla muokannut ja kehittänyt uudenlaisen isyyden mallin
käyttäen hyväkseen aikaisempia isyyden piirteitä. Vuoden 1980 turvallinen isä-
-kategorian ja vuoden 2009 sylittelevä isä -kategorian välistä kehitystä voidaan
pitää esimerkkinä tästä piirteiden muokkaantumisesta. Turvallista isää kuvaav-
vat piirteet, kuten esimerkiksi luottamus ja läheisyys lapsen ja isän välillä ovat
säilyneet sylittelevässä isässä. Sylittelevän isän maskuliinisuuden voidaan sa-
noa ilmenevän niin sanotusti pehmeämpänä ja hoidollisempänä. Tällainen isä

näyttää enemmän tunteita ja reagoi näyttävämmin lapsen toimintaan luoden näin astetta läsnäolevamman isyyskuvan kuin turvallinen isä.

Mielenkiintoista on huomata, kuinka eri vuosien lastenkirjoista löytyy toisen vuoden isähahmojen kategorioiden piirteitä. Isäkategorioiden linkittyvät toisiinsa ja antavat viitteitä siitä, että erilaiset isämallit elävät yhä rinnakkain lastenkirjallisuuden isähahmoissa. Nämä yhtäläisyydet tukevat Huttusen (2001, 163–164) näkemystä erilaisten isämallien rinnakkainelosta ja vuorovaikutuksesta. Kuvakirjojen isähahmot ovat siis sulautuneet yhteen muodostaen kokonaisuuksia, joissa ilmenee yhteiskunnassa vallitsevien ihanteiden mukaisia isyyksille. Yhtäläisyyksien pohjalta voidaan tarkastella muutosta monipuolisesti keskittyen vain yhteen osa-alueeseen tai yksityiskohtaan isyyskulttuurin muutosta tulkittaessa. Esimerkkinä voidaan pitää isän työtä, jossa työ määrittää isän identiteettiä. Isä on vuoden 1980 kirjoissa perheen suojelija ja elannontuoja. Vuoden 2009 kirjoissa esiintyvä isä kuvataan työasu päällä, mutta hän on jäänyt kotiin lasten kanssa äidin ollessa työmatkalla. Isän työidentiteetti on saanut uusia muotoja vanhojen rinnalle. Molemmat vanhemmat kuvataan tasavertaisesti eikä vain isän työssäkäyntiä korosteta.

Isyyskulttuurin muutoksessa miehet ovat kuitenkin olleet melko passiivisessa roolissa ja äidin erilaiset roolit painottuvat. Tigerstedin (1994, 76–77) mukaan miesten aseman muutos ei tapahdu sisäisesti toisin kuin naisilla, vaan ulkoisten tekijöiden luomasta paineesta. Näin ollen lastenkirjoissa isän ja äidin suhde on mielenkiintoinen. Vuoden 1980 kirjoissa isän rooli on enemmän toiminnallinen ja äidin voidaan sanoa rohkaisevan ja tukevan isää luomaan läheinen rooli lastensa kanssa, sillä äiti on lastenkirjoissa enemmän lasta emotionaalisesti tukevampi osapuoli kuin isä. Nämä ajatukset tukevat Wallin ja Arnoldin (2007, 508–572) tutkimuksen tuloksia, joissa äiti nähdään kodin vastuuhenkilönä. Vuoden 2009 kirjoissa isä taas toimii paljon itsenäisemmin ilman äidin opastusta tukien lasta esimerkiksi lohduttaessa. Voimme siis olettaa, että isät ovat ottaneet suuremman roolin lapsista huolehtimisesta ja luovat haluamaansa isämallia samalla rikkoen koti-idyllistä ihannetta toimiessaan lapsen kanssa

erilaisissa ympäristöissä ilman äidin tukea. Uudenlaista isyyttä ja isäkulttuurin muutosta on siis havaittavissa.

Isyyskultuurin muutoksen havaitsemiseen vaikuttaa myös se, millaisia isyyskuvia yhteiskunta haluaa tuottaa lapsille. Tätä voidaan tarkastella esimerkiksi lastenkirjallisuuden näkökulmasta. Lastenkirjallisuus on paljolti aikuisten kontrolloitavissa, sillä aikuiset päättävät yleensä lastenkirjojen valikoiman ja tarjonnan, millaista lastenkirjallisuutta lapsille ylipäättänsä tuotetaan ja minkälaisia merkityksiä niihin sisällytetään (Mustola 2014, 16). Aikuiset vaikuttavat siihen, mitä luetaan ja mitä aiheita lapset käsittelevät. Isyyskultuurin muuttuessa isät osallistuvat enemmän lasten kasvatukseen ja saavat enemmän vaikutusmahdollisuuksia. Voimmeko olettaa, että isät valitsevat lapsilleen lastenkirjallisuutta, joka välittää isän haluamaa isäkuvaa jälkikasvulle? Lapset ovat vastaanottavana osapuolena, jotka eivät välttämättä osaa edes kyseenalaistaa saamaansa tietoa. Siitä syystä voidaankin ajatella lastenkirjallisuuden olevan aikuisten alaisuudessa vielä pitkään (Hunt 2001, 258).

Koska varhaiskasvatus on lastenkirjallisuuden tavoin aikuisten tuottama ja ylläpitämä palvelu, tietoisuus lastenkirjallisuuden tuottamista isyyden ja vanhemmuuden rooleista on merkittävää varhaiskasvatuksen työntekijöille. Varhaiskasvattajien on tärkeä tiedostaa, mitä isyyskuvia lastenkirjat tuottavat, sillä pienet arkielämän valinnat, kuten lasten kuvakirjojen valitseminen lapsille, rakentavat tietynlaista tietopohjaa ja ennakko-oletuksia esimerkiksi isyydestä ja tasa-arvosta. Merkittävää olisi, että varhaiskasvattajat luovat lapsille tasa-arvoista kuvaa vanhempien rooleista ja lisäksi toimivat niiden pohjalta.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksessamme on noudatettu hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Olemme huomioineet rehellisen ja huolellisen tutkimusotteen kaikessa toiminnassa tutkimuksen parissa ja sen eri osa-alueissa. Hyödynsimme tieteellisen tutkimukseen kuuluvia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä myös kunnioittaen

muita tutkijoita ja heidän työtään viitattaessa heidän tutkimuksiinsa ja teorioihinsa. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.)

Luotettavuutta tarkastellessa on tärkeää kiinnittää huomioita muun muassa näihin osa-alueisiin: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, tutkijan sitoumus, aineistonkeruu, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi ja raportointi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141). Tutkimuksemme selkeästi kohdistuu isyyskulttuuriin ja sen muutokseen selvittäen sen näkymistä lasten kuvakirjoissa vuosina 1980 ja 2009. Koemme tutkimuksen tärkeänä ja lähtöoletuksemme isähahmoista ja isyyskulttuurista vastasivat tuloksia. Uusia näkökulmia kuitenkin löytyi tutkimuksen myötä. Aineistonkeruu on toteutettu systemaattisesti ja tarkoituksenmukaisesti huomioiden tutkimuksen laajuuden ja aikataulun. Aineiston analyysissä on kiinnitetty huomiota siihen, että aineisto on analysoitu samalla tavalla hyödyntäen kahden tutkijan eri näkökulmia, jolloin tulokset ja johtopäätökset vastaavat molempien tekemiä havaintoja. Myös sen toteutuksessa ja raportoinnissa on huomioitu tieteellisen tutkimusprosessin käytännöt.

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi perustuu näiden lisäksi tutkimuksen uskottavuuteen, varmuuteen, siirrettävyyteen ja vahvistuvuuteen (Eskola & Suoranta 2008, 211–212). Olemme siis huomioineet tutkimuksessamme tutkijoiden omat ennakko-oletukset, jotka voivat vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. Pyrkimyksenä on ollut huomioida luomiemme tulkintojen ja käsitysten vastaavuus tuloksiimme, jotka voidaan siirtää tai joita voidaan verrata samankaltaisten tutkimusten tuloksiin. (ks. Eskola & Suoranta 2008, 211–212.)

Tutkimuksen uskottavuus perustuu tutkimuksissa esiintyvien käsitteiden ja ilmiöiden todenperäisyyteen (Eskola & Suoranta 2008, 211). Pohdimme keinoja, jotka vahvistaisivat tutkimuksemme luotettavuutta. Aineistoon valittujen lastenkirjojen tekijöiltä voisi kysyä, mitä he ovat halunneet kuvata tekemissään kirjoissa. Tiedustelu ei kuitenkaan olisi täysin tarkoituksenmukaista, sillä kirjailijat ja kuvittajat eivät yksin muodosta käsitteiden merkityksiä, vaan ne ovat monien yhteiskunnallisten tekijöiden kokonaisuuksia. Toisaalta jokainen lukija tarkastelee ilmiötä oman maailmankuvansa kautta. Tutkijoina myös meillä on valmiiksi muodostuneet oletukset ja ajatukset, jotka ohjaavat tulkintojamme.

Ottamalla huomioon tutkijoiden omat näkemykset ja ennako-oletukset lisäämme tutkimuksen varmuutta (ks. Eskola & Suoranta 2008 212).

Tutkija itse toimii tutkimuksen luotettavuutta määrittävänä tekijänä, sillä hänellä on vaikutusta koko tutkimusprosessin etenemiseen ja sen sisältöihin alusta loppuun saakka (Eskola & Suoranta 2008, 210). Kun lähdetään tarkastelemaan lasten kuvakirjoja, vaarana on aina tutkijoiden omien näkemysten ja tulkintojen vaikutus tutkimustuloksiin. Pohdimme tutkimusprosessin alkuvaiheissa haluamme löytää perusteluita isyyskulttuurin muutokselle ja tämän vaikutusta tutkimustuloksiin. Esille nousi objektiivisuuteen pyrkiminen ja sen merkitys aineistoa tarkastellessa. Lähdimme analysoimaan aineistoa avoimin mielin muistaen tutkimuskysymykset ja tutkimuksen pääpainon. Isyyttä ilmiönä on tarkasteltu tässä tutkimuksessa erilaisten tutkimusten ja teorioiden kautta (ks. Eskola & Suoranta 2008, 211–212). Olemme käyneet vuoropuhelua lähteiden kanssa ja tuoneet esille myös omia ajatuksiamme ja havaintojamme.

Visuaalisen aineiston katsomisen tavat ovat yleensä sukupuolittuneita eivätkä neutraaleita (Pirinen 1995, 129). Aktivoiko sukupuolittunut katsomistapa myös lastenkirjallisuuden isähahmojen tulkintaa? Yhtenä tutkimuksen haasteena onkin kysymys siitä, onko meidän kuvakirjojen tarkastelumme sukupuolittunutta. Kiinnitämmekö huomioita sellaisiin kohtiin, joissa esimerkiksi maskuliinisuus korostuu tai isään perinteisesti liitetyt oletukset saavat vahvistusta? Huomioimalla nämä lähtökohdat voimme vaikuttaa ilmiön näkemiseen kokonaisvaltaisesti.

Tutkijat joutuvat valintojen eteen oman tutkimusprosessinsa aikana, jolloin eri ratkaisut ja toimintamallit määrittävät ja vievät tutkimusta tiettyyn suuntaan (ks. Eskola & Suoranta 2008, 52). Kaksi tutkijaa voidaan nähdä sekä vahvuutena että rajoitteena, sillä haasteena on tarpeeksi selkeän ja kattavan isyyskulttuurin muutoksen teorian esille tuominen ja yhtenäisen kokonaisuuden luominen. Toisaalta vahvuutena on tutkijoiden mielenkiinto lastenkirjallisuuden ja isyyden tutkimiseen sekä niiden syvälliseen perehtymiseen.

Voidaankin siis todeta, että tutkimustuloksemme eivät ole siirrettävissä niiden tulkinnanvaraisuuden takia (ks. Eskola & Suoranta 2008, 211). Kuitenkin

aineistomme koostuu vapaasti saatavasta ja luettavasta materiaalista, minkä myötä tutkimuksen siirrettävyyttä voidaan joillain ehdoilla perustella. Tutkimusaineiston pysyvyyden ansiosta tutkimus voidaan toistaa uudestaan tai sitä voidaan hyödyntää viitteitä antavana pohjana jatkotutkimuksia ajatellen huomioiden tutkijoiden tulkinnanvaraisuuden. Tutkimuksemme tulokset antavat viitteitä siitä, mihin suuntaan isyyskulttuuri on muuttumassa ja miten se näkyy lasten kuvakirjoissa. Lisäksi tutkimuksemme tuo esille isyyden monimuotoisuuden.

Tutkimuksen vahvistuvuutta voidaan arvioida vertaamalla tutkimustamme laajempiin tutkimuksiin tai aiemmin tehtyihin tulkintoihin (Eskola & Suoranta 2008, 212). Isyyskulttuurin muuttumista on tutkittu kohtalaisen paljon, joten aikaisempien tutkimusten valossa voimme havaita sen näkyvän myös lasten kuvakirjoissa.

Tutkimuksemme aineisto ei ole kovin laaja. Aineistomme koosta huolimatta saimme kuitenkin tyypittelyn myötä kahdeksan eri isäkategoriata, jotka jäsentävät tärkeimmät havaintomme vuosien 1980 ja 2009 valittujen kuvakirjojen isähahmoista. Vuoden Kirjat -luetteloita (ks. Varis 1980 & Vuoden Kirjat 2009) ei ollut kuin vain vuoteen 2009 saakka, joten uudempien kirjojen tarkastelu olisi voinut tuottaa ajankohtaisempaa tietoa. Olisiko isyyskulttuurissa ollut vielä suurempia eroja tai olisiko isyydestä voinut löytyä täysin uusia ulottuvuuksia kuin mitä nyt tulokset toivat esille? Jatkotutkimushaasteena voisi tutkia, vaikuttavatko eri aikakausien lastenkirjallisuuksien isäkuvat siihen, millaisia vanhempia lapsena kirjallisuutta lukeneet lapset ovat aikuisina. Toisaalta olisi myös merkittävää lähteä tarkastelemaan, tuottaako nykyinen lastenkirjallisuus enemmän tasa-arvoista kuvaa isän ja äidin välillä.

LÄHTEET

Tutkimuskohteet:

- Hatva, A. 1980. Markku on yksin. Jyväskylä: Gummerus.
- Himberg, L. 1980. Tommi saa uuden naapurin. Kuvittanut T. Tyrkkö. Jyväskylä: Gummerus.
- Kanto, A. 2009. Jakke ja Simo. Kuvittanut J. Kivilompolo. Hämeenlinna: Karisto.
- Majaluoma, M. 2009. Isä, ostetaan kesämökki!. Helsinki: WSOY.
- Mickwitz, C. 1980. Emilia ja kuningas Oskari. Espoo: Weilin+Göös.
- Mickwitz, C. 1980. Emilia ja Oskarin nukke. Espoo: Weilin+Göös.
- Nevalainen, L., Ruoppila, R. & Tossavainen, T. 1980. Isän kanssa yhdessä. Helsinki: Otava.
- Nilsson, U. 2009. Kun olimme yksin maailmassa. Kuvittanut E. Eriksson. Karkkila: Mäkelä.
- Nopola, T. 2009. Siirin jouluyllätys. Kuvittanut M. Lindman. Helsinki: Tammi.
- Varis, M. 1980. Vuoden Kirjat 1980. Suomen Kustannusyhdistys ry. Juva: WSOY.
- Vuoden Kirjat 2009. Årets Böcker. 2009. Suomen Kustannusyhdistys ry. Juva: WS Bookwell Oy.
- Weatherill, C. 2009. Lyhdyn loisteessa. Kuvittanut A. Edgson. Hämeenlinna: Karisto.

Lähdekirjallisuus:

- Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino, 9-30.
- Bell, P. 2000. Content Analysis of Visual Images. Teoksessa T. V. Leeuwen & C. Jewitt. (toim.) *The Handbook of Visual Analysis*. London: SAGE, 10- 34.
- Bettelheim, B. 1977. *The Uses of Enchantment. The Meaning and Importance of Fairy Tales*. New York: Vintage Books.
- Connell, R.W. & Messerschmidt, J.W. 2005. Hegemonic Masculinity. Rethinking the Concept. *Gender & Society*, Vol. 19 No. 6, December. 2005, 829-859. Viitattu 18.2.2016.
<http://gas.sagepub.com/content/19/6/829.full.pdf+html>.
- Demetriou, D. Z. 2001. Connell's concept of hegemonic masculinity:A critique. *Theory and Society* 30(3): 337-361. Viitattu 18.2.2016.
<http://link.springer.com/article/10.1023/A%3A1017596718715>.
- Dowd, N. E. 2004. *Redefining Fatherhood*. New York: University Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II . Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Juva: PS-kustannus, 179-203.
- Fejes, F.J. 1992. *Masculinity as Fact: A Review of Empirical Mass Communication Research on Masculinity*. Teoksessa S. Graig (toim.) *Men, Masculinity, and the Media - Research on Men and Masculinities*. London: Sage Publications, 9-22.
- Hofferth, S. & Goldscheider, F. 2015. *Fatherhood*. Teoksessa James D. Wright (toim.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)*. Orlando: Elsevier, 840-843. Viitattu 25.1.2016.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780080970868311035>.
- Hunt, P. 2001. *Children's Literature*. Malden: Blackwell Publishing.

- Hunt, P. 2005. Introduction: The Expanding World of Children's Literature Studies. Teoksessa P. Hunt (toim.) *Understanding Children's Literature*. Second Edition. Abingdon: Routledge, 1-14.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etäi-isiä ja ero-isiä. Juva: PS-kustannus.
- Julkunen, M-L. 1990. Lapsi ja tieto. Teoksessa L. Teinilä, L. Laulajainen, R. Rinta-Tassi & G. Spring (toim.) *Lapsi, kieli ja mieli*. Lasten kulttuurista ja kirjastosta. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 35-44.
- Jylli, J. & Kivimäki, A. 2014. Satumaiset isät – Millaisia isä esiintyy 2000-luvun lastenkirjallisuudessa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Oulun Yliopisto. Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö.
- Kimmel, M.S. 1987. Rethinking "Masculinity" - New Directions in Research. Teoksessa M.S. Kimmel (toim.) *Changing Men - New Directions in Research on Men and Masculinity*. London: Sage Publications, 9-24.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: PS-kustannus, 68-84.
- Kolehmainen, J. & Aalto, I. 2004. Johdanto isyyksien tutkimukseen. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen. (toim.) *IsäKirja. Mies vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 9-25.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lamb, M. E. 2010. How Do Fathers Influence Children's Development? Let Me Count the Ways. Teoksessa M. E. Lamb (toim.) *The Role of the Father in Child Development*. John Wiley & Sons, 12 May 2004 *Psychology*, 1-31. Viitattu 20.2.2016.
<http://site.ebrary.com.ezproxy.jyu.fi/lib/jyvaskyla/reader.action?docID=10375606>.
- Lehtonen, M. 1995. Pikku jättiläisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen. Tampere: Vastapaino.
- Merton, R. K. 1942/1973. The Normative Structure of Science. Teoksessa N.W. Storer (toim.) *The Society of Science*. Chicago: University of Chicago Press, 267-278.
- Mustola, M. 2014. Lastenkirjallisuus käsitteenä ja lajina. Teoksessa M. Mustola (toim.) *Lastenkirja. Nyt*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 7-24.

- Nodelman, P. & Reimer, M. 2003. *The Pleasures of Children's Literature*. Third Edition. New York: Pearson.
- Nodelman, P. 2005. *Decoding the Images: How Picture Books Work*. Teoksessa P. Hunt (toim.) *Understanding Children's Literature*. Second Edition. Abingdon: Routledge, 128-139.
- Nodelman, P. 2008. *Hidden Adult: Defining Children's Literature*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Pauwels, L. 2011. *An Integrated Framework for Visual Social Research*. Teoksessa E. Margolis & L. Pauwels. (toim.) *The SAGE Handbook of Visual Research Methods*. Los Angeles: SAGE, 2-23.
- Pirinen, R. 1995. *Naisurheilijat näyttävät naisilta - Tekstimuotokuvia naisurheilijoista*. Teoksessa A. Tuomisto & H. Uusikylä (toim.) *Kuva, teksti ja kulttuurinen näkeminen*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 122-133.
- Rantalaiho, M. 2003. *Pohjoismaiden isyyspolitiikan isäkuva*. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus, 202-227.
- Rose, G. 2012. *Visual Methodologies: An Introduction to Researching with Visual Materials*. Los Angeles: SAGE.
- Sarland, C. 2005. *Critical Tradition and Ideological Positioning*. Teoksessa P. Hunt (toim.) *Understanding Children's Literature*. Second Edition. Abingdon: Routledge, 30-49.
- Sipilä, J. 1994. *Miestutkimus - säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa*. Teoksessa J. Sipilä & A. Tiihonen (toim.) *Miestä rakennetaan - maskuliinisuutta puretaan*. Tampere: Vastapaino, 17-36.
- Suhonen, M. 1997. *Mary Dalyn naissubjekti*. Teoksessa S. Heinämaa, M. Reuter & K. Saarikangas (toim.) *Ruumiin kuvia Subjektin ja sukupuolen muunnelmia*. Tampere: Gaudeamus, 221-244.
- Steinby, L. 2013. *Kirjallisuus ja kirjallisuudentutkimus*. Teoksessa A. Mäkikalli & L. Steinby (toim.) *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tekijänoikeuslaki 1961. 404/8.7.1961.
- Tigerstedt, C. 1994. *Kotityö ja isyys uusina projekteina?*. Teoksessa J. P. Roos & E. Peltonen. (toim.) *Miehen Elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkertoista*. Helsinki: Suomalaisuuden kirjallisuuden seura, 68-87.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

- Tuunanen, T. 1990. Kuva itsenäistyy 80-luvulla. Teoksessa L. Teinilä, L. Laulajainen, R. Rinta-Tassi & G. Spring (toim.) *Lapsi, kieli ja mieli. Lasten kulttuurista ja kirjastosta*. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy, 145–155.
- Vandergrift, K. E. 1990. *Children's Literature. Theory, Research, and Teaching*. Englewood: Libraries Unlimited.
- Varjonen, S. 2011. Äidin hoiva, jaettu vanhemmuus - ja vapaus valita. Perheväpöiden uudistamisen argumentointi 1970- luvulta 2000- luvulle. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 118. Helsinki: Kela.
- Viitanen, K. 2000. *Isyydet lastenkirjoissa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma*. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.
- Vuori, J. 2004. Isyyden mallit ja isyyden ja isien valinnat. Teoksessa I. Aalto & J. Kolehmainen. (toim.) *IsäKirja. Mies vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 29–64.
- Wall, G. & Arnold, S. 2007. How Involved Is Involved Fathering? An Exploration at the Contemporary Culture of Fatherhood. *Gender & Society*. August 2007 vol. 21 no. 4, 508-527. Viitattu 12.2.2016.
<http://gas.sagepub.com/content/21/4/508.full.pdf+html>.
- Weiss, J. 1999. "A Drop-In Catering Job": Middle-Class Women and Fatherhood, 1950-190. *Journal of Family History* July 1999 vol. 24 no. 3, 374-390. Viitattu 25.1.2016.
<http://jfh.sagepub.com/content/24/3/374.full.pdf+html>.